

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 41

SABAHATTİN ALİ ŞEŞ

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

TÜRK EDEBİYATI

**SABAHATTİN ALİ
SES**

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2020
Sertifika No: 40077

**EDİTÖR
RÜKEN KIZILER**

**GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM**

**DÜZELTİ
MUSTAFA ÇOLAK**

**GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI**

I. BASIM YENİ KİTAPÇI, 1937

**TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI'NDA
I. BASIM: NİSAN 2020, İSTANBUL**

ISBN 978-625-7070-49-2

**BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LT . ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel: (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162**

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

**TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr**

Öykü

ses

SABAHATTİN ALİ

Editörün notu: *Ses'i* çalışırken Yeni Kitapçı'nın 1937 tarihli ilk baskısı, Varlık Yayınları'nın 1965 tarihli *Kağm-Ses* adlı birleştirilmiş baskısı ve YKY'nin 2019 tarihli *Kağm-Ses-Esirler* adlı birleştirilmiş yirmi birinci baskısından yararlanıldı. Bu üç yayını karşılaştırırken saptadığımız farklılıklar ve günümüzde az karşılaşılan, kullanılmayan sözcükler notlandırılarak açıklandı. Yazarın sağlığında yapılan ilk baskıyı esas alarak *Ses'i* bağımsız bir kitap olarak yayımlıyoruz.

İçindekiler

Ses	3
Köpek	17
Sıcak Su	29
Mehtaplı Bir Gece	35
Köstence Güzellik Kraliçesi	47

SES

Ses

I

Bizi Beyşehir'den Konya'ya götüren kamyon, Barsakdere-i dedikleri bir boğazda sakatlandı. Şoför ve muavini motor kapaklarını açtılar. Oturdıkları minderi kaldırıp onun altından çıkardıkları bir sürü alet ve edevatı ortaya döktüler. Ondan sonra saatlerce süren bir tamir başladı. Bazen her ikisi makinenin altına sürünüp arka üstü yatıyorlar ve elleriyle motorun alt kısmını kurcalıyorlar, bazen de biri şoför mahallinde gaza basıyor ve motörü işletiyor ve diğeri bu esnada porselen başlıklı birtakım memeleri yerlerinden oynatıyordu.

İkinci güneşi altında kamyonun muşamba kaplı karoseri tahammül edilemeyecek bir hal almıştı. Yolcular birer birer atlayıp dağıldılar. Bir kısmı merakla şoförü seyrediyor ve o dinlenmek için motörden biraz başını kaldırıp duracak olsa:

“Bitti mi?” diye heyecanla soruyordu.

Daha az meraklı birkaç yolcu ile ben ve arkadaşım boğazın garp tarafına, gölge bir yere doğru yürüdük ve birer taşın üstüne oturup beklemeye ve etrafımıza bakınmaya başladık.

Kamyonun durduğu yerin biraz ilerisinde, yolun kenarında iki çadır ve bunların etrafında birkaç kazma kürek ile bir el arabası vardı. Daha uzakta ise taş kırmakla ve kum taşımakla meşgul bir miktar yol amelesi görülüyordu.

Güneş arkamızdaki sırta gömüldükçe, karşı taraftaki tepenin üzerine serpilmiş bulunan çam ağaçlarına gitgide kırmızılaşan bir ışık yolluyor, vadiyi süratle artan bir loşluğa terk ediyordu. Serin bir ilkbahar günüydü ve orta yerde akan küçük dere mırıltıya benzer seslerini duyurmaya başlıyordu.

Yoldan birkaç araba ve otomobil gelip geçti. Bizim kamyonun yanında biraz durdular ve şoföre bir şey lazım mı, diye sordular, içerisinde boş yer bulunan bir kamyon, vakit geçtikçe telaşları artan ve mütemadiyen şoföre söylenen bizim yolculardan iki kadını aldı, Konya'ya götürdü.

Diğer yolcular grup grup oturmuşlar, bir şeyler anlatıyorlardı. Bizim yanımızda bulunan ve buraya yakın köylerden birinde bakkal olduğunu söyleyen tahta ayaklı bir ihtiyar, kalkıp otomobile gitti, çuvalını sırtladı, şoföre birkaç küfür savurduktan sonra yola düzüldü.

Adamakıllı akşam olmuştu. Yol amelesi, çadırlarına dönerek ateş yakmaya başlamışlardı. Bizim kamyon şosenin bir kenarında muazzam bir hayvan ölüsü gibi hareketsiz duruyordu. Şoför ve muavini, üstleri yağ ve toprak içinde, yüzlerinden siyah terler damlayarak, bir kenara oturup uzunca bir dinlenme yapıyorlardı.

Yolcuların ekserisi bu gibi hadiselerle alışık oldukları için, sadece başlarını sallıyorlar ve sepetlerini, çıkınlarını açarak bir şeyler yiyorlardı.

Bir müddet daha geçip, ortalık adamakıllı kararınca şoför, yol amelesinden bir fener alarak yeniden işine koyuldu. Biz yolcular, birdenbire çöken sükûtin içinde, olduğumuz yerlere uzanmış, kımıldamadan duruyorduk.

Arkamızda güneşin kaybolup gittiği tepenin ağaçları birdenbire mavimtırak ve soluk bir ışığa gömüldü. Arkadaşımın yüzüne baktım. O, gözlerini karşıya dikmişti. Yamacın üzerine seyrekçe serpilmiş olan siyah çamlar, süratle aydınlanan gökyüzüne titrek silüetler çiziyorlardı. Arkadaşım bir müddet bunları seyrettikten sonra:

“Neredeyse ay görünecek!” dedi.

Tam bu sırada, kekik kokuları ve ince çıtırtılarla dolu havayı hafiften gelen bir saz sesi titretti. Müzikle uğraşan ve bir müzik mektebinde vazifesi olan arkadaşım doğruldu. Kaşlarını çatarak dinlemeye başladı.

Yol amelesinin çadırı tarafından gelen saz sesi, ustaca çalınan bir meyandan¹ sonra susar gibi oldu ve bir erkek sesi o zamana kadar duymadığımız, fakat bize yabancı da gelmeyen bir halk şarkısı söylemeye başladı:

*Döndüm daldan kopan kuru yaprağa
Seher yeli, dağıt beni, kır beni;
Götür tozlarımı burdan uzağa
Yârin çıplak ayağına sür beni...*

Bu sefer ben de doğruldum. Saz tekrar kıvrak bir ara nağmesine başladığı halde, kulağımda hâlâ deminki sesin çınlamaları vardı.

Arkadaşım:

“Bu ne?” demek ister gibi yüzüme baktı.

“Fevkalade!” diye mırıldandım.

Ses tekrar ve bütün vadiyi çınlatırcasına başladı:

*Aldım sazı çıktım gurbet görmeye,
Dönüp yâre geldim yüzüm sürmeye,
Ne lüzum var şuna, buna sormaya,
Senden ayrı ne hal oldum, gör beni.*

Ömrümde bu kadar gürlü, tatlı bir erkek sesi dinlememiştim. Bir insan gırtlığından bu kadar manalı ve sarıcı seslerin nasıl çıkabildiğine hayret ediyordum. Arkadaşım kalktı, beni de kaldırdı. Amelenin çadırına doğru yürümeye başladık.

1 Ara.

Ovada, çadırın önünde, dört beş kişi oturmuşlardı. Et-
raflarında kazma ve kürek serpilmiş duruyordu. Çadırın
kapısına asılmış bir fener sallandıkça, vadinin içine doğru
uzanan ve başları karanlıkta kaybolan gölgeler belli belirsiz
kımıldıyorlardı.

Yirmi yaşından fazla göstermeyen bir delikanlı çadırın
önünde, yan yatırılmış bir el arabasının üstüne oturarak saz
çalıyordu. Başı göğsüne yatmış ve gözleri yere dikilmiş ol-
duğu için çehresini tamamen görmeye imkân yoktu. Fene-
rin aydınlattığı alnı ter damlalarıyla kaplıydı. Sazının uzun
sapı, şaşırtıcı bir süratle aşağı yukarı kayan parmaklarının
altında, canlı bir mahluk gibi titriyordu. Tellere vuran sağ
eli, küçük fakat kendinden emin hareketler yapıyor, bu el
sazın gövdesine her yaklaştıkça, insan, sanki o tahta ile bu
et arasında gizli, fakat çok manalı ve mühim bir konuşma
oluyormuş zannediyordu.

Çadırı ve bulunduğumuz yeri bir aydınlık yalayıp geçti,
vadinin öbür ucuna kadar uzandı. Başımızı kaldırdık, karşı-
mızdaki sırtı aşip yukarı fırlayan ayı gördük.

Saz çalan delikanlı da başını kaldırdı ve gözlerini biraz
yumarak, tam karşısında beliren bu aydınlık yüzlü dinleyi-
ciyi süzdü. Sonra saza vuran eli yavaşladı, gözleri kapandı,
boğazı gerildi ve yüzü kırmızılaştı. Biz hayretle onu seyre-
derken, ince dudaklarının arasından beyaz dişler göründü ve
delikanlı, bu sefer aya hitap eder gibi, şarkısına devam etti:

*Ayın şavkı vurur sazım üstüne,
Söz söyleyen yoktur sözüm üstüne
Gel ey hilâl kaşım, dizim üstüne,
Ay bir yandan, sen bir yandan sar beni.*

Otomobilin diğer yolcuları da toplanmışlardı. Herkes
hayretle bu kıpkırmızı yüzlü gence bakıyorlardı. O, esrarlı
bir dil konuşan ellerini sazın üzerinde hareket ettirmeye baş-

lamış ve gözlerini yere yahut kucağından fırlamak ister gibi sıçrayan sazına dikmişti. Pek az bir duraklamadan sonra, bu sefer başını kaldırmadan, daha yavaş, fakat eskisi kadar tatlı ve derinden gelen bir sesle şunları okudu:

*Sekiz yıldır uğramadım yurduma,
Dert ortağı aramadım derdime,
Geleceksen bir gün düşüp ardıma,
Kula değil, yüreğine sor beni.*

Ve sazını, iki kuvvetli vuruştan sonra yanına bırakarak başını kaldırdı. Orada bulunanlardan birkaçı, yaşa, diye bağırdılar. O, gözlerini hiç kimsenin üzerinde durdurmayarak, boşlukta dolaştırmaya başladı. Hafifçe tebessüm etmeye de çalışıyordu.

Arkadaşım yanına sokularak sordu:

“Senin adın ne oğlum?”

“Ali!”

“Nerelisin?”

“Sivaslıyım!”

“Sazı nerede öğrendin?”

“Ne bileyim? Küçükten beri çalarım.”

“Söylemeyi?”

“Onu da öyle... Sonra bir iki usta âşık yanında gezdim.”

Arkadaşım bana baktı:

“Harikulade bir ses azizim, yıllarca arasak bulamayız. Ben bu oğlanın arkasını bırakmam!” dedi. Sonra tekrar ona dönerek yaşını sordu. Yirmi ikiymiş. Cebinden defterini çıkararak bir şeyler not etti ve delikanlının adresini almak istedi. Çocuk evvela şaşırdı. Verecek bir adresi yoktu. Bugün burda, yarın orda amelelik yapıyordu. “Beyşehir yolunda Sivaslı Ali desen olmaz mı?” diye soruyordu. Nihayet Konya’da, gelip geçtikçe uğradığı bir hanın ismini söyledi. Dostum onları da kaydetti. Bu sırada, epeyden beri yanımızda durup bizimle saz dinleyen şoför:

“Beyler, otomobil hazır!” dedi.

Delikanlıya birkaç şarkı daha söyletmeye hazırlanan arkadaşım, diğer yolcuların hemen yerlerinden fırladıklarını ve torbalarını, çantalarını kavrayıp kamyonu doğru yollandıklarını görünce içini çekti, sonra yerinden doğrulmuş olan Ali’ye döndü:

“Seni arattırıp bulursam hemen gel. Sana paralı bir iş bulurum, daha usta âşıkların yanında çalışır, sazını ilerletirsin, olmaz mı?”

Ali hiçbir şey anlamadan tasdik etti!

“Olur beyim!”

Omuzuna vurup:

“Hadi bakalım, allahaısmarladık!” dedik.

Bütün amele hep birden:

“Selamete,” dediler ve biz ayrılırken, Ali’nin etrafına toplanıp gülüşerek onunla konuşmaya başladılar. Herhalde, arkadaşımın sözlerini kendi kendilerine izaha ve bundan Ali için parlak neticeler çıkarmaya çalışıyorlardı.

II

Dostum, Ankara’ya geldikten sonra, hakikaten o delikanlının işi ile hiç durmadan meşgul oldu. Onu bir müzik mektebinde yetiştirmeye muhakkak azmetmişti. Bu kadar üstüne düştüğü bu iş hakkında konuştuğumuz zaman:

“Bilmezsın kardeşim,” diyordu. “Oğlanın sesi kulaklarımdan gitmiyor, ben bu işin acemisi değilim, aşağı yukarı kendime insan sesi esnafı diyebilirim, fakat böyle bir sesi az dinledim.”

Ben de kendisi gibi düşünmekle beraber, daha akıllı görünmek için şöyle diyordum:

“Hakkın var. Fakat o sesin bizim üzerimizde bu kadar kuvvetli bir iz bırakmasında onu dinlediğimiz gecenin hiç

tesiri yok muydu acaba? Mehtap! Şırıltısı kâh duyulan, kâh kaybolan küçük dere... İki dağ arasında uzanan kıvrıntılı dar vadi ve nihayet hiç beklemediğimiz bir amele çadırından tabiatın içine yayılıveren bir ses... Bütün bunlar, o gecenin ürkek sessizliğinde bizi garip bir romantizm içine atmış ve alelaide veya biraz daha iyice bir sesi bize fevkalade gibi göstermiş olamaz mı?”

Fakat bunlara rağmen, Sivaslı Ali’yi buldurup Ankara’ya getirtmek ve onu burada da dinleyerek sesini terbiye ve inkişaf ettirmek, itiraz edilecek bir fikir değildi. Ne kadar yanlışmış dahi olsak, herhalde birinci sınıf bir istidat karşısında bulunduğumuz inkâr edilemezdi.

Arkadaşım şimdiden hülyalar içinde yüzüyordu. Sivaslı Ali’nin bir gün meşhur ve dünyaca tanınmış bir opera tenoru olarak Avrupa şehirlerinde konserler verdiğini düşünüyor:

“Onun frak içindeki vücudunu ve beyaz yakasından fırlayan kırmızı yüzünü görmek, harikulade bir şey olacak!” diyordu.

Nihayet istediğini yaptırdı. Birçok yerlere başvurarak Sivaslı Ali’nin Ankara’ya getirilmesini temin etti. Bu işlerle uğraşan makamlar, zaten yeni istidatlar aramaktaydılar. Sık sık imtihanlar yapılıyor ve opera mugannisi¹ yetiştirmek için talebe seçiliyordu. Bu meyanda Konya’ya yazıldı. Pek uzun olmayan bir araştırmadan sonra bizim genç tenor bulduruldu. Yol parası Konya Belediyesi’nce temin edilerek Ankara’ya gönderildi.

İmtihanın yapılacağı mektebin müdür odasına girer girmez, bir kenarda elinde sazıyla bekleyen Sivaslı Ali’yi tanıdım. Yüzü biraz daha kırmızı, bakışları adamakıllı ürkekti. Ökçesi basık ayakkabılarının arkasından topukları delik çorapları görünüyor ve üzerinde bulunduğu halı tabanlarını yakıyormuş gibi sık sık ayak değiştiriyordu. Sazını bir silah gibi sağ ayağının kenarına dayamış, sapını iki parmağıyla

1 Şarkıcı.

yakalamıştı. Odada konuşup gülüşenlerin yüzüne bakmıyor, gözlerini yerde ve karşı duvarda gezdiriyordu.

Odadakilerle selamlaştıktan sonra Ali ile konuştum. Yoluğun nasıl geçtiğini sordum.

“Kötü değil!” dedi. Elindeki saz yeniydi. Gülümseyerek yüzüne baktım, derhal anladı:

“İndiğim handa buldum, sekiz kâğıt verip aldım. Benim kırık saz ile efendilere çalmak yakışık almaz herhalde!” dedi.

Siyah ve güzel gözleri, şimdi aydınlıkta ve açık olduğu halde, bana o akşam gördüğüm gibi yarı kapalı hissini verdiler. Dikkat edince, bu büyük ve dalgın gözlerin daimi bir rüya içinde yaşadığını fark ettim. Bir anda kendimi onun yerine koymak istedim.

Buraya kim bilir neler düşünerek gelmişti? Herhalde dostumun kafasından geçen opera muganniliği ve fraklı Avrupa konserleri, ona yabancıydı. Olsa olsa Ankara’da “büyüklerden” birkaç kişinin kendisini dinleyeceğini, belki beş on kuruş vereceğini düşünmüş olabilirdi. Hatta belki de daha sağlam bir istikbalin kendisini beklediğini sanıyor, beğenildiği takdirde hademelik, kapıcılık gibi bir işe konularak kayırılacağını ve ara sıra “büyük” meclislerde saz çalıp beş on kuruş alacağını ümit ediyordu. Bazen valilerin bile böyle âşıkları koruduklarını, onlara meclislerinde saz çaldırdıklarını herhalde duymuştu.

Mektebin muhtelif milletlere mensup müzisyenlerinin Türkçe, Almanca, Fransızca konuşmaları ortalığı doldururken, müdür odasının kapısı vuruldu ve içeriye iki kişi girdi. Bunlardan biri, bir maarif müfettişiydi. Biraz evvel vekâlete müracaat eden ve imtihan edilmek isteyen bir çocuğu getiriyordu. Orta mektep mezunu olduğunu ve sesini hocalarının beğendiğini söyleyen bu çocuk, sarışın, oldukça şişman, dalgalı saçlı, cesur bakışlı bir delikanlıydı. Odada bulunanlar:

“Hay hay!” dediler.

Zaten bir tenoru imtihan edeceklerdi, ikisini beraber de dinleyebilirlerdi.

Hep birlikte çıktık. Arkadaşım memnun ve kendisinden emin bir tavırla imtihan odasını açtı. Burası parke döşeli, bir tarafında yeni kurulmuş sahnemsi bir yer bulunan geniş bir salondur. Sahneye yakın köşelerden birinde de bir kuyruklu piyano vardı. Oda birdenbire doldu. Grup grup Türkçe ve Frenkçe konuşmalar başladı. Bazen münakaşalar birbirini bastırıyor ve anlaşılmaz bir gürültü benim bile başımı ağrıtiyordu. Genç bir Alman kadını piyanoya geçip tuşlara dokundu. Sıvaslı Ali ömründe hiç görmediği bu alete hayret dolu bir göz attı, sonra, ihtimal acemilik göstermemek için, lakayt bir hal almaya çalıştı. Bu sırada genç müzisyenlerden biri sahneye beyaz boyalı demir bir iskemle koyarak Ali'ye:

“Otur bakalım!” dedi.

Diğer bir müzisyen atıldı:

“Canım, iskemleye oturup şan yapılır mı? Ayakta söylesin!”

“Amma yaptın ha, ayakta saz çalıp şarkı söyleyen halk şairi gördün mü?”

Bu münakaşa esnasında Ali, gözleriyle odanın bir hastane ameliyathanesine benzeyen beyaz, çıplak duvarlarını, büyük, perdesiz pencerelerini seyrediyor ve odayı sesleriyle dolduran bu bir sürü adama, ameliyat masasına yatacak bir hastanın doktorlara bakışına benzeyen ürkek nazarlar fırlatıyordu.

Benim yanımdaki genç müzisyenlerden birine:

“Bunu iskemleye oturtup söyletmek doğru olmaz, bağdaş kurup söylemeye alışmıştır, belki sıkılır!” dedim.

O bir an “doğru” der gibi bana baktı, fakat sonra:

“Yok canım, ne münasebet! Frenklere karşı bağdaş kurup oturtmak olur mu? Herifleri kendimize güldürürüz!” dedi.

Ali, beyaz demir iskemleye, ateş üstüne oturuyormuş gibi ilişti. Sazı tutan eli titriyor ve kırışan alnından kirpiklerine ve ayva tüylü yanaklarına terler süzülüyordu.

Konuşanlar yavaş yavaş seslerini kestiler. Herkes bir köşeye yaslandı veya bulabildiği bir iskemleye oturdu, gözlerini sahnenin ortasında tek başına kalıveren Ali'ye dikti.

Genç adam iki dizini sımsıkı birbirine yapıştırmış, dişlerini sıkımişti. Sazı kucağına aldı. Fakat bir türlü yerleştiremedi ve şaşırıp etrafına bakındı. Üzerine dikilen gözleri görünce büsbütün şaşırdı. Terler sarı mintanına arka arkaya damlamaya başlamıştı. Sağ eline kiraz kabuğundan tezenesini aldı, tellere birkaç kere dokundu.

Bu sesler onu bir an için açar gibi oldular. Yüzüne sükûnete benzer bir ifade geldi. Biraz daha çaldıktan sonra söylemeye hazırlanarak boynunu oynattı. Öksürmek isteyip utanıyormuş gibi bir hali vardı. Nihayet gözlerini üzerimizden çekip tavanın bizim tepemizdeki köşesine dikerek, bir halk şarkısına başladı.

Sesi yine güzel, fakat birtakım hışırtılarla karışıktı. Yükselince pek belli olmayan bu yabancı sesler alçaklara inince derhal kendilerini gösteriyorlardı. Ali de bunun farkındaydı. Kendini toplamak istedi, fakat bu hareketiyle ancak boğazının adalelerini biraz daha gerdi ve yüzü daha çok kırmızılaştı.

Müthiş bir gayret sarf ediyordu. Çenesinin yanlarından aşağı doğru uzanan ve iki çelik direk gibi kımıldamadan duran yuvarlak, katmerli et parçaları açıkça görünüyordu. Ali göğsünden kuvvetle fırlattığı sesi bu cenderenin arasından geçirebilmek için ter döküyordu. Nihayet şarkıyı bitirdi ve sazı eline alarak ayağa kalktı.

Alman müzisyenlerden biri derhal:

“Fena değil, fena değil... Ötekini de dinleyelim...” dedi ve başıyla sarışın genci gösterdi.

Yüzünde kendinden emin bir tebessümle sahnenin dört ayak merdivenini çıkan delikanlı hemen, hatta odadakilerin susmasını bile beklemeden, plaklara geçmiş bir halk şarkısına başladı. Evvela hafif ve tatlı çıkan sesi, yavaş yavaş büyüdü ve bütün odayı dalga dalga doldurdu. Hakikaten güzel söylüyordu. Birkaç yerde, hanende taklidi bayağı hünerler yapmaya özenmesine rağmen, mükemmel bir ses materyaline sahip olduğu meydandaydı. Şarkıyı bitirir bitirmez yine deminki Alman “Bravo!” diye söylendi.

“Bu çocuğu yetiştirebiliriz!”

Bu aralık gözlerim Ali’ye ilişti. Bu odada olanların hiçbi-riyle alakası yokmuş gibi gözlerini boşluklarda gezdiriyor ve canı sıkılan bir adam tavrı alıyordu. Piyanodaki genç kadın, eliyle onu yanına çağırdı. Namzetlerin kulak terbiyeleri de-nenecekti. Sağ eliyle basit bir melodi çalarak Almanca:

“Bunu aynen tekrar et!” dedi.

Türk müzisyenlerden biri izah etti:

“Piyanoya göre söyle bakalım!”

Ali bir bana, bir de gözleriyle arayarak dostuma baktı. Ben, “eyvah!” dedim. Zavallı delikanlı ömründe görmediği, sesini duymadığı, adını işitmediği bir aletin karşısına getiril-mişti. Kendisine söylenen sözün manasını bile anlamıyordu. İzah etmek istedim:

“Oğlum, bu hanımın çaldığına göre ses çıkar.”

Piyanodaki kadın aynı melodiyi tekrar etti, Ali büyük bir gayretle tekrar boynunu gererek:

Bir haber yolladım canan iline...

diye başladı. Oradakilerden birkaçı güldü ve Ali derhal sustu.

“Yok, iki gözüm,” dedim, “şarkı söyleyecek değilsin, bu sesleri çıkaracaksın.”

Sıkıntı içinde gırtlığından birkaç ses fırladı, orada canı sıkılmış gibi duran Almanlardan biri eliyle sarışın tenoru ça-ğırarak, “Bu söylesin,” dedi.

Piyanonun arka arkaya çaldığı birkaç küçük melodi bir ses nehri halinde ve berrak olarak delikanlının ağzından dö-külüyordu. İş çabuk bitirmek isteyenler, usulen Ali’ye bir şar-kı daha söylediler. Bu sefer birinciye nazaran çok fazla gayret sarf eden ve her şeyin bu bir tek şarkıya bağlı olduğunu sezen Ali, en güzel şarkısını söyledi. Hiç de fena değildi. Hatta ora-da bulunanlar, “Mükemmel!” der gibi başlarını sallıyorlardı. Fakat şarkı bitip Ali saziyle bir kenara çekilir çekilmez onu derhal unuttular. Sarışın delikanlı yine plaklardan öğrenme

bir tango söyledi. Muhakkak ki güzel bir sesi vardı. Artık im-tihan kâfi görülerek bu çocuğun ne yolda yetiştirilmesi lazım geldiğine dair münakaşalara geçildi. Bütçe meselesi ortaya atıldı. Hazirandan evvel talebe olarak alınırды, alınamazdı gibi sözler oldu. Hiç kimse aynı odada bir kenarda bir de Sıvaslı Ali'nin bulunduğunun farkında değildi. Onu ta buralara kadar getirten dostum, münakaşa edenlerin yanında, hiçbir şey dinlemeden duruyordu. İkimiz de Ali'nin yanına gitmeye cesaret edemiyor, hatta onun yüzüne bile bakamıyorduk.

Ben yavaşça gözlerimi kaldırıncı, hayret içinde kaldım. Ali'de hiç de feci bir halde bulunan bir insan tavrı yoktu. Boş gözlerle biraz evvelki gibi duvarları süzüyordu. Sanki bu odadakiler onu zerre kadar alakadar etmeyen kimselerdi. Yüzünde en ufak bir teessür, en küçük bir hiddet yoktu. Hatta oldukça uzun süren bir sıkıntıdan, bir işkenceden kurtulmuş gibi sakin, dinlenen bir hali vardı. Gözleri sarışın tenora rastladıkça bir müddet duruyor, belki biraz hayret ve merakla onu süzüyordu. Bu bakışlarda küçük bir haset, hatta gıpta aradım ve bulamadım.

Sazı yine silah gibi sağ ayağının yanındaydı ve bu ayağı gayet küçük bir hareketle yerden kalkıyor ve tekrar parkelere dokunuyordu. O zaman içimde bir şeyin burkulduğunu hissettim. Genç adamın bütün yeisi,¹ bütün inkisarı,² bütün kırılan ümitleri bu ufak ayak hareketlerinde kendini gösteriyordu. Vücudunun her tarafına hâkim olan, yüzünün en ufak bir ürpermesiyle bile içindekileri dışarı vurmıyan, gözleri sonsuz bir derinlik ve sükûnet içinde yumuşak bir ışıkla parlayan bu adam, farkında olmadan kendini sağ ayağının bu minimini ve sınırlı kımıldamasıyla boşaltıyordu. Ömrümde hiçbir insan yüzü, hiçbir ağlayış bana bu kadar acı, bu kadar manalı görünmemiştir.

Kendimi toplayarak onun yanına doğru yürüdüm. Onunla muhakkak konuşmak, ona bir şeyler söylemek la-

1 Üzüntü, keder.

2 Gücenme.

zımdı. Konya'ya nasıl dönecekti? Cebindeki son parayı vererek bu sazi almıştı. Şimdi ne yapacaktı?

Yanına gider gitmez ayağının hareketi durdu. Arkadaşım da gelmişti. Çabucak hazırladığı bir yalanı söylemeye başladı:

“Ali, evladım! Senin sesini beğendiler ama yaşın biraz büyük. Buraya yirmiden fazla olanları almıyorlar. Senin için uğraşıp hususi bir şey yaptıracamız. Fakat uzun sürer belki. Sen Konya'ya dön, biz işin olunca seni buldurur, haber verimiz.”

Ali bütün bunları, fevkalade ehemmiyetli bir şeymiş gibi, kaşlarını hafifçe kaldırarak dinliyor, adeta ezberlemeye çalışıyordu. Fakat gözleri bana ilişince irkildim. Nedense bu siyah ve büyük gözler bana, sahibinin bu lafların bir tekine bile inanmadığını ifşa eder gibi geldi.

Herhangi bir şey yapmış olmak için:

“Gelin, bir lokantada yemek yiyelim!” dedim.

Odadakilerin münakaşası hâlâ devam ediyordu. Bizim çıktığımızın farkına bile varmadılar.

Bir kebabçıda karnımızı doyurduk ve bu esnada hemen hemen hiçbir şey konuşmadık. Onu kandırmaya imkân yoktu. “Seni çağırıp zahmet verdik, affedersin!” de denilemezdi.

Ben bunları düşünürken kebabçıdan çıktık. Ali bir şey söylemek ister gibi birkaç kere yutkundu ve boynunu bükerek:

“Sizi mahçup çıkardım beyim, sakın kusura kalmayın!” dedi.

Sonra, hayret edilecek bir şeyden bahsediyormuş gibi, gözlerini hafifçe açarak ilave etti:

“Ben o odada bir türlü sesimi bulamadım!”

Ve yanımdan ayrılıp gitti.

Ertesi sabah, aramızda topladığımız birkaç lirayı kendisine vermek ve onu Konya otobüslerine bindirip selamlemek için Haymana Hanı'na giden arkadaşım hancı, Sivaslı Ali'nin, sazını iki liraya satıp yol parası yaptığını ve şafakla kalkan bir kamyonu binip Konya yolunu tuttuğunu söylemiş.

Köpek

Çok sıcak bir yaz günüydü. Vakit ikindiye yaklaştığı ve güneş biraz yana düştüğü halde, bozkırın sarı otlarında en ufak bir kıpırdanma bile yoktu: Her gün bu vakitlerde Koç-hisar Gölü taraflarında esmeye başlayan ve göz alabildiğine uzayan ovayı yer yer toz bulutlarına gömen rüzgârdan henüz bir eser görünmüyordu.

Kıvırcık tüylerini, diken midir, ot mudur pek fark edilmeyen bozkır nebatlarının üzerine sererek yan üstü uzanan tiftik keçileri uyku sersemi gözlerini yarı kapalı tutuyorlar ve çapar kirpiklerinin arasından, ufkun şark tarafında hareketsizce bekleyen, avuç içi büyüklüğündeki birkaç beyaz bulutu seyrediyorlardı.

Birbirinden iri ve alacalı iki çoban köpeği uzakça ve sürüye hâkim birer tepede mevki alarak yatmışlardı. Uyur görünmelerine rağmen ara sıra bir elektrik cereyanı geçmiş gibi kulakları sarsılıp dikiliyor, küçük gözleri bütün sürüyü kısa bir an içinde tarayarak tekrar kapanıyor ve yorgun başları ileri doğru uzanan ayaklarının üzerine yavaşça düşüyordu.

Çoban daha yüksek bir sırtta oturmuş, değneğine dayanarak uyukluyor ve iki üç yüz adım kadar uzaktan geçen Ankara-Konya yolunun üzerinde yan yana uzanan yarımşar metre derinliğindeki tekerlek izlerini gözleriyle ufka kadar takip ediyordu.

Bu izler on çift kadar vardı ve çok derinleşerek ortadaki kısımları otomobillerin altına dokunmaya başlayınca terk ediliyorlar, vazifelerini yanı başlarında birdenbire peyda olan yeni arkadaşlarına bırakıyorlardı.

Genç çoban, yan yana ve kıvrıla kıvrıla uzanan bu olukların zamanla ne kadar çoğalabileceğini düşünüyor, içerisi un gibi bir toprakla dolu olan ve rüzgâr esince bir anda yükselerek ufku tozdan bir bulut şeridi halinde birbirine bağlayan bu çukurların bir gün ovayı baştan başa kaplayıverdiğini görüyordu.

Kendi kendine:

“O zaman ağa keçileri satar herhalde!” dedi. Şimdi bile hayvanlar saatlerce dolaşıyorlar ve bulabildikleri birkaç cılız otu köye dönmeden eritiyorlardı. Baharda dört parmak kadar yükselen yeşil ve seyrek otlar hemen bitiyor ve keçilere şurada burada fırlayan ve sanki yeşermeden sararıp kuru-yan birkaç çalıyı çıtır çıtır kemirmek kalıyordu. Ama onlar bundan şikâyetçi görünmüyorlardı. Bu cılız otlara rağmen, tüyleri uzun ve ipek gibiydi. Gözlerinde geniş bir memnunluk ve gevşeklikten başka hiçbir ifade yoktu.

Çoban bütün ovanın tozlu otomobil yollarıyla kaplanarak keçilere ot kalmaması ihtimalini düşünürken aklına birçok şeyler daha geldi:

“Ağa koyunları satar, beni yolcu ederse, acaba yıllığıma tam verir mi?” dedi.

Senede on iki lira alacaktı, ekmek ile katık da ağadandı, fakat iki senedir on para aldığı yoktu. Ağası:

“Parayı n’ideceksin? Bende biriksin, toptan veririm!” diyor, üstü başı perişan ise eski bir pantolonla mintan vererek savıyordu.

“İki seneliğimi birden alsam iyi olur emme!” diye şüpheli bir tavırla başını salladı.

Yaşı daha on sekiz ya var, ya yoktu. Buğday yüzü, açık kumral saçlı ve kahverengi gözlüydü. Biraz ileri fırlak dişleri

ve gözlerinin üzerine çökmüş kaşlarıyla kendisine pek güzel denilemezdi, fakat duruşunda insanın hoşuna giden bir ağırbaşlılık, bir ciddilik vardı.

“Bizim kocakarı olmasa, şehre gider, beş on kuruş yapardım” dedi. Fakat bu da ona pek tatlı bir ihtimal gibi görünmedi. Şehre gidip üç dört sene kaldıktan sonra daha perişan, daha bitkin ve ümitsiz köye dönen birkaç kişiyi hatırladı. Bunlar, orada hamallık, kara amelelikten başka bir iş bulamadıklarını, günde yirmi beş, otuz kuruş kazandıkları zaman kendilerini zengin saydıklarını ve kaldırımlarda gecelerken köyün sıcak samanlıklarını çok aradıklarını anlatıyorlardı.

“Neylemeli?” dedi.

Anası tarlada çalışamaz olduğundan beri, genç çobanın aklında hep böyle şeyler dolaşıyordu. Fakat kendinden evvel aynı şeyi düşünüp deneyenlerin halini gördükçe ümitsizliğe düşüyordu.

Mesela akrabalarından biri, birkaç sene evvel İzmir’e gidip bir fabrikaya amele yazılmıştı. İlk günlerde vaziyeti kötü değilmiş diye haberler geliyordu, fakat günün birinde tek bacakla köye döndü. Ayağını makineye kaptırmış; eline kırk elli bangonot sıkıştırmışlar, kapı dışarı etmişler. Konya’ya dilenmeye gitti. Orada da belediye rahat vermiyormuş. Zavallının hali berbatmış.

Köyde kalıp bir baltaya sap olmak büsbütün imkânsızdı. Az buçuk mahsul verir bir tarla almak için on sene, bir çift öküz sahibi olmak içinse on beş sene çalışması lazımdı ve ondan sonra da hayatın daha tatlı bir şekil alacağı şüpheliydi. Bir tarlası ve bir çift öküzü olanların hali kendininkinden pek farklı değildi. Bir sene kuraklık olunca onlar da bütün köylü gibi dağlara ot yemeye gidiyorlar, üstelik öküzlerinin açlıktan öldüğünü veya onda bir fiyatına satıldığını görüyorlardı. Kendisi onlara nazaran, hatta daha iyi vaziyetteydi, çünkü ağa kıtlık senelerinde de onun ekmeğini ve katığını veriyordu. Belki bir gün parasını da verecekti? Kim bilir?

Gözlerini keçilerin üzerinde dolaştırdı. Sonra sağ tarafındaki sırtta yatan köpeğe doğru:

“Karabaş!” diye bağırdı.

Köpek hemen başını silkip doğrularak sesin geldiği tarafa baktı, yavaş yavaş bacaklarını gerdi, süratli adımlarla çobanın yanına geldi.

Diğer köpek de olduğu yerde doğrulmuş, başını çobana çevirmişti. Kendisi çağırılmadığı için acele etmiyor, tüylerine yapışan tozları ve otları itina ile silkiyordu.

Karabaş, çobanın bir adım kadar önünde durdu. Tüylü kuyruğunu havada ağır ağır sallamaya ve bekleyen gözlerle karşısındakine bakmaya başladı.

Çoban elini uzatarak hayvanı ön bacağından yakaladı, kendine doğru çekti. Üç ayağının üzerinde sekerek yaklaşan köpek, başını delikanlının kucağına koydu ve uzandı. İri vücudu keyfinden sarsılıyor, kuyruğu iki tarafa gidip gelirken yerin küçük çakıllarını yuvarlıyordu.

Çoban ve köpeği hiç ses çıkarmadan birbirlerinin gözüne bakıyorlardı. Ta içlerine, en derin yerlerine kadar anlaştıkları ve birbirlerine en iptidai, en köklü bir sevgi ile bağlı oldukları görülüyordu. Çobanın ileri fırlak beyaz dişlerinin arasından çıkan müsterih bir nefes, hayvanın yüzüne yayılıyor ve onun pembe dili bu nefesi emiyormuş gibi titriyordu.

Soldaki tepede ayakta duran ve sürüye nezaret işinin şu anda tek başına kendisinde olduğunu derhal hisseden diğer köpek, birdenbire olduğu yerden fırladı ve havlayarak aşağı atıldı. Çoban ve kucağında yatan Karabaş, kafalarını o tarafa çevirdiler.

Uzaktan, Ankara yolundan bir toz bulutu yuvarlanıp geliyordu. Yaklaşınca bunun bir otomobil olduğu fark edildi. Şimdi çobanın önünden fırlayan köpek de aşağı inmiş, yolun, daha doğrusu yolların kenarına varmıştı. İkisi de başlarını ileri uzatarak havlıyor ve müthiş bir süratle yaklaşan düşmanı bekliyorlardı. Aradaki mesafe azalınca ona doğru koştular. Bu esnada keçiler hayret verici bir lakaytlığı

muhafaza ediyorlar, uzun ve çok boğumlu boynuzlarında, güneşin artık epeyce alçaktan gelen ışığını parlatıyorlardı.

Otomobil, daha köpekler yaklaşımadan durdu. Bu, bembeyaz tozların altında da açık mavi boyası belli olan büyük ve kapalı bir arabaydı.

Köpekler havlamalarını azalttılar. Çoban, bulunduğu yerden onları çağırdı. İkisi de ağır ağır ve ara sıra arkalarına bakarak uzaklaştılar.

Otomobilin ön kapısı açıldı ve dışarı siyah saçlı, ince bıyıklı bir genç atladı, eliyle çobana gelmesini işaret etti.

Bu delikanlı, tahsilini kolejde ve sonra Amerika'da yapmış bir mühendisti. Memlekete bir sene evvel dönmüştü. İyi mevkili akrabaların delaletiyle kısa zamanda bilmem hangi bankanın bilmem ne seksiyonu şefi olmuş, dört beş yüz lira maaşa geçmişti. Asıl mesleğiyle alakası olmayan bu vazifeden şikâyetçi değildi. Üzeri kristal masasının bir kenarında duran ve içini birtakım riyazi¹ formüller, işaretler dolduran üç dört kitap; onun bir fen adamı olduğunu ispat eden ebedi şahitler gibi el sürülmeden yerlerini muhafaza ediyorlardı ve o, ne olduğunu pek anlayamadığı halde hiç hatasız yaptığı birtakım kırtasiye işlerini birkaç saatte bitirince, zamanını İngilizce birkaç magazini –belki üçüncü defa– gözden geçirmek suretiyle öldürüyordu.

Altı ay kadar evvel bankanın mühim erkânından birinin kızıyla nişanlandıktan sonra boş zamanlarını daha iyi şekilde geçirmenin de mümkün olabileceğini anladı.

O zaman satın aldığı ve nişanlısıyla günlük gezintilerini yaptığı otomobili Ankara'da bir taneydi. Bir sokak köşesinden sessizce belirip iri gövdesinde tatlı parıltılar yaparak bir köşede kayboluşuna veya düz bulvarda uçar gibi süzülüşüne, gelen geçen muhakkak bir kere durup bakıyorlardı.

Bugün de Konya'ya, kendisi gibi Amerika'da okumuş bir mühendis arkadaşını ziyarete gidiyordu.

---

1 Matematikle ilgili.

Nişanlısı ve onu yalnızca göndermeyi pek münasip bulmayan kaynanası da beraberdi. Genç kadın bu değişiklikten memnun, mütemadiyen gülümsüyor, anası ise tozdan ve sarıntıdan harap bir halde somurtuyordu.

Mühendis yere atlayıp çobanı çağırdıktan sonra ayaklarını sallayıp dolaşarak uyuşukluğunu gidermeye çalıştı.

Sırtına gri İskoç kumaşından bir spor elbise ve başına aynı renkte bir kasket giymişti. Golf pantolonunun altında, belki yirmi beş renkli, kareli çoraplar; yuvarlak burunlu ve derisi tüylü kalın iskarpınler vardı. Hususi otomobili olan ve işin lüksünü tam yapmak isteyen herkes gibi onun da iskarpınleri benzin ve makine yağıyla kirlenmiş ve sağ tekinin tabanı gaza basmaktan delinmişti.

İki tarafa gidip gelirken otomobilin yanında durdu ve kollarını yan kapının açık duran penceresine dayayarak, nişanlısına:

“Nereden aklına esti çobanla konuşmak!” dedi.

Genç kız, omuzlarını, kollarını, gözlerini oynatarak:

“Merak ediyorum ayol, ben hiç köylü görmedim ki!” dedi.

Yanında oturan annesi başını çevirmeden:

“Ne münasebet!” dedi. “Ankara’da pazarlarda, yollarda hiç görmedin mi?”

“Aa! Onlar köylü mü, amele... Hem ben böyle çobanları falan görmek isterim. Sonra yavru keçileri de okşayacağım.”

Mühendis:

“Burada yavru keçi yok ki, hepsi kocaman şeyler!” dedi.

Her söz söyleyişinde, her hareketinde, hatta her bakışında muhakkak vücudunun birçok kısımları oynamaya başlayan ve yarısı isteyerek yapılıyorsa, yarısı da sinir bozukluğundan gelen bu cilveli kıpırdayışlarla, gülünç bir oyuncağı andıran genç kız, infialle silkindi ve incecik sesiyle:

“Aman, ne olmuş duralım dediysem? Canım öyle isteyiverdi işte! Keçilerin yatışı hoşuma gitti.”

Bu sırada çoban yaklaşmış ve köpekler yerlerine dönüp sürüyü gözlerinin himayesine almıştı.

Genç mühendis, biraz ileride durup bekleyen çobana:

“Yaklaşsana!” dedi. “Sen nerelisin?”

Çoban eliyle ovanın şimal¹ tarafındaki bir köyü gösterdi: “Buralıyım!”

“Bu keçiler senin mi?”

“Yok, ağanın!”

“Her gün buraya mı gelir otlatırsın?”

Çoban gözlerini bir an karşısındakinin üzerinde gezdirip bu soru ne münasebetle sorulduğunu anlamak istedi ve omuzlarını silkerek:

“Neresi olursa olsun, gideriz; belli olmaz!” diye mırıldandı.

Mühendisin bu neviden daha birçok suallerine cevap vermek mecburiyetinde kalan ve “Ne üstüne vazife de soruyorsun? Hadi işine gitsene!” diyemediği için büsbütün canı sıkılan çoban, ikide birde başını çevirip sürüye bakıyor ve ara sıra da otomobilin içine göz kaydırıyordu.

Bu sırada içerdekiler kapıyı açtılar. Genç kız beyaz keten tayyörü ve alçak ökçeli iskarpinleriyle yere atladı. Annesi arkasından ağır ağır iki tarafa tutunarak indi. İhtiyar kadının yüzü büsbütün asıktı. “Ne diye burada vakit geçiriyoruz? Ne manasız çocuklar şunlar!” diye düşünüyordu.

Genç kız, nişanlısının yanına gelip iki elini birbirine kenetleyerek onun omuzuna asıldı, sonra dudaklarını öne doğru uzatarak:

“Baksana bana çoban,” dedi. “Senin yavuklun var mı?”

Bu kelimeyi birkaç sene evvel okuduğu birkaç hikâyede görmüş bellemişti. Çoban hayretle sordu:

“O da ne ki?”

Kız, mühendise baktı. O izah etti:

“Canım, yavuklun işte... Yani nişanlın. Şöyle bir al yanaklı dilber. Şöyle işte...”

1 Kuzey.

Ve çenesini omzuna dayamış bulunan nişanlısının yan-
ğını sıkıttı.

Çoban, içi ekşimiş gibi yüzünü buruşturduktan sonra:
“Ne gezer beyim,” dedi. “Karnımızı zor doyuruyoruz.”
“Zengince bir kız bul... Bir ağa kızı falan.”

Çoban cevap vermedi. Gözlerini açmış, hayretle kayın-
valide hanıma bakıyordu. Boyalı sarı saçlarının sahte kıvrın-
tılarını altında salkım salkım küpeler sarkan, gözlerinin etrafı
mora, yanakları vişneçürüğüne yakın boylarla örtülen bu
kat kat gerdanlı ve dallı emprime elbiseli kadın, onu birden-
bire fevkalade alakadar etmişti. Bakıyor, bakıyor ve gözleri-
ni başka tarafa çeviremiyordu.

Suallerinin birçoğunun cevapsız kaldığını gören ve içini
yavaş yavaş, “halkla, köylüyle temas” cazibesi saran, daha
doğrusu, çobanın kendinden emin tavrından ve ağırlığından
sinirlendiği için, onu sıkıştırmak isteyen mühendis, kendisi-
ne hâkim olmaya çalışan bir eda ile fakat aşikâr bir sitemle
karşısındakine:

“Ne diye cevap vermiyorsun?” dedi. “Bak biz seninle na-
sıl alakadar oluyoruz. Sen bizim köylü kardeşimizsin. Biz de
sizdeniz!”

Çoban alaka ile sordu:

“Kimlerdensiniz?”

Mühendis evvela anlayamadı, sonra:

“Yok canım, öyle değil,” dedi. “Biz de sizin gibi köylü-
yüz, aslımız köylüdür. Hepimiz biriz demek istiyorum.”

Çoban gözlerini karşısındaki üç kişinin üzerinde bir
müddet gezdirdikten sonra garip bir çekingenlikle:

“Bilemedim beyim!” dedi ve tekrar valide hanımı seyre
başladı.

Mühendis artık açık bir iğbirar¹ ile:

“Nereye bakıyorsun öyle?” dedi.

Hanımefendi arkadan cevap verdi:

1 Gücenme, darılma.

“Nereye bakacak, gözlerini yiyecek gibi bana dikmiş duruyor. Vahşi midir, nedir?”

Çobanın gözleri büsbütün büyüdü.

İhtiyar kadının ağzı açılınca meydana bir sürü kauçuk, porselen, altın ve birkaç tane de sarı uzun diş çıkmıştı.

Mühendis elinde olmadan güldü. Çoban başını çevirerek arkasına baktı. Artık bu konuşmadan sıkıldığı anlaşıyordu. O zaman mühendis, halka hitap etmek ve ona doğru yolu göstermek gibi içtimai bir vazifesi olduğunu hatırlayarak söze başladı:

“Beni dinle, çoban kardeş,” dedi. “Siz daha çok gerisiniz. Bak! Biz, yerimizden, yurdumuzdan kalkıp sizinle konuşmak, derdinizi dinlemek için buralara geliyoruz; siz gözünüzü, kulağınızı dört açıp istifade edeceğiniz yerde, etrafınıza bakınıyorsunuz. Senin ihtiyaçların nedir? Sıkıntıların nedir? Bunları öğrenmek istiyorum, bana bütün kalbini açmalısın. Ben senin kardeşimim. Ha, öyle değil mi?”

Çoban kıpkırmızı olmuştu. Bütün bu sözlerden bir şey anlamıyor, yalnız karşısındakini herhangi bir şekilde gücendirdiğini hissederek üzülmüyordu.

Mühendis tekrar lafa başladı:

“Ben mühendisim, senin için çalışıyorum; sen köylüsün, benim için çalışıyorsun. Birbirimizle anlaşmazsak olur mu ya?..”

Daha bir şeyler söylemek, uzun uzun anlatmak istiyordu. Sahiden müteessir olmuştu. Bu anda karşısındakiyle anlaşmak ihtiyacını duyuyordu; fakat onun anlayacağı dili pek tayin edemeyişi, hatta alelumum¹ Türkçesinin biraz kıt oluşu, sözlerini yarıda bıraktırıyordu.

Çoban eliyle birkaç kere kısa ve ret manasına gelmek isteyen işaretler yaptı ve kekeledi:

“Ben bir şey demedim, bey... Kötü bir şey mi yaptım ki, bey?”

---

1 Genel olarak.

Mühendisin nişanlısı birdenbire değişen bu mükâlemeden bir şey anlamamış ve sıkılmaya başlamıştı. Annesiyle bir göz işaretinden sonra genç erkeğin kolundan çekti ve:

“Hadi cicim, gidelim!..” dedi.

Mühendis birkaç şey daha söylemek için ağzını açtı. Kelime bulamadı. Arabasına atlayarak motörü işletti ve otomobil biraz kımıldadıktan sonra tozlar içinde hızla ileri atıldı.

Çoban bu kısa an içinde o zamana kadar duymadığı bir teessürle şaşkına dönmüştü. Karşısındakine belki bir haksızlık yaptığını, onu kızdığını müphem bir şekilde fark ediyor ve “Pek mi yabani durdum ki?” diye düşünüyordu.

Mühendis ise birdenbire müthiş bir hiddete kapılmıştı. Adi bir çobanın karşısında yalvarır gibi sözler söylemiş olmak, ona tahammül edilmez bir izzetinefis yarası gibi görünüyordu. Biraz evvelki sözlerinde ileri sürdüğü kardeşliğe rağmen, çobanla kendisi arasındaki büyük farkı vazıh olarak görüyor, dişlerinin arasından:

“Adam olmaz bu sersemler!” diye mırıldanıyordu.

Nişanlısının bir çılgılığı ile silkindi ve başını yana çevirince otomobilin iki tarafında havlayıp sıçrayan köpekleri fark etti. Eli hemen arka cebine gitti. Sonra durdu. Düşündü. Farkında olmadan yapmak istediği bu hareket, ona şimdi en lüzumlu bir şeymiş gibi görünüyordu. Diğer birtakım düşünceler olmasa, bu anda silahını ihtimal çobana karşı bile kullanacaktı. Küçük ve babasından kalma mavzer tabancasını pencerenin yana doğru açılan sürgülü camından dışarı uzatarak alacalı köpeğin açık ağzına doğru ateş etti; sonra gaza basarak arabasıyla beraber bir toz bulutunun içine gömüldü.

Karabaş uzun tüyleriyle yolun kenarına yuvarlanmış ve derhal hareketsiz kalmıştı. Diğer köpek, Karabaş’ın yanında, ayaklarını, daha ileri gitmesine mani olmak istiyormuş gibi, ileri uzatmış, bekliyordu. Çoban koşarak oraya geldi. Diz çökerek sevgili arkadaşının başını okşadı. Deminki te-

essürünün yerini daha hakiki, daha yerinde bir acı almıştı. Gidenlerle hiçbir alakası, hiçbir yakınlığı olmadığını, bilakis onların kendisini en sevdiği bir şeyden ayırdıklarını apaçık görüyor ve yaşaran gözleriyle ölü köpeği okşuyordu.

Öteki köpek de eğilmiş, arkadaşının yüzünü kokluyordu. Şimdi hepsi yerlerinden kalkmış bulunan beyaz, uzun tüylü, masum gözlü tiftik keçileri, ufukta yuvarlanıp giden bir toz kümesine hayretle bakıyorlar ve sırtlarında güneşin kırmızı ışığını oynatarak, ağır ağır ölü köpeğin etrafına toplanıyorlardı.

1937

Sıcak Su

İki candarma alacakaranlıkta köyün kenarına varınca, atlarından indiler ve dizginleri karşıdan koşup gelen kahveci çırağına vererek, bacaklarını gere gere yürümeye başladılar.

Köyün sokaklarında kimse yoktu. Uzaktan yanık bir inek böğürmesi işitiliyordu. Rüzgâr söğüt ağaçlarının dallarında hafif mırıltılarla dolaşıyordu. Köyün batı tarafındaki sırtları kaplayan orman, oraya çökmüş bir bulut yığını gibi kımıldıyordu.

Candarmalar kahveye girip kahveci ile yavaş sesle birkaç kelime konuştuktan sonra dışarı çıkarak köye doğru yürüdüler. Evler büsbütün karanlığa dalmıştı...

Tam köyün öbür ucunda, ormanın başladığı yerdeki ufak bir eve yaklaştılar. Ses çıkarmak istemedikleri anlaşılıyordu. Evin etrafını saran çite gelince, ayaklarının ucunda yükselerek evin ışık görünen penceresine baktılar, içeride bir kadın diz çökmüş, çorba içiyordu. Birçok örgülere ayrılmış saçları arkasına bırakılmıştı. İki de birde pencereden dışarıya da kaçamak bir göz atıyordu.

Candarmalardan biri:

“Bire domuzun karısı, nasıl da haberi yokmuş gibi yapar ya!..” diye söylendi. Öteki:

“Bu dördüncü gelişimiz. Hiçbirinde kısıtıramadık. Bu sefer de İsmail yok gibi, ama bakalım!” dedi.

Çitin kapısını iterek girdiler. Bir candarma, bahçenin arkasına dolandı. Ötekisi kapıyı vurdu.

İçerde hiçbir telaş eseri görülmedi. Yalnız yerinden kalan kadının üç etekli entarisinin yaklaşan hışırtısı duyuldu. Sonra kapının arkasından taze bir ses:

“Kim o?” diye sordu.

“Aç... İsmail’i arıyoruz!”

Bir sürgü çekildi, kadın kapıyı açarak:

“Buyurun arayın, İsmail evde yok. Geçen sefer geldiğinizde söyledim: Bahardan beri İsmail gelmiyor. Dört ay mı oldu ki ne!..”

Candarma bağırdı:

“Sus, iki gündür buradaymış, bize haber geldi!”

Kadın yumuşak bir sesle:

“Yalan ağacığım, yalan! İsmail vukuatı yaptıktan sonra bu yakalarda görünmedi bile. Kim bilir ne yanlara gitti? Belki de dağlarda öldü kaldı!”

Candarma yükü açtı, yatakları devirdi, sonra etrafına bakındı. Ev bu bir tek odadan, bir de aralıktan ibaretti. Aralıkta bir zeytinyağı testisi ile bir ekmek tahtası ve ne oldukları pek belli olmayan birtakım şeyler daha duruyordu. Biraz genişçe olan odanın bir kenarında bir minder uzanıyor, onun bir köşesinde de açık bir mushaf duruyordu.

Candarma evvela güzellikle işe başlamak isteyerek kadına sokuldu:

“Bana bak, Emine” dedi, “inkârı bırak. Bu oğlandan gayrı sana hayır gelmeyeceğini anladın. Devlet onu sana bırakmaz. Ondan sorulacak hesabı var. Nesine acırsın yabanın katilinin? Ama diyeceksin ki, o keyfinden adam vurmadı, canını kurtarmak için vurdu. Peki, ne diye dağa çıktı öyleyse? Devletin mahkemesi yok mu? Vurduğu uşak, ağa çocuğu diye onu yiyecek değiller a! Hakkı ne ise o kadar yatıp çıkacaktı. Dedim ya, bırak sen onun arkasını da, nerede olduğunu, bu akşam nereye kaçtığını bize söyle. Bak

gençliğin var. Kendine yazık etme... Hadi Emine, deyiver bakayım, İsmail biraz evvel buradaydı değil mi? Kim haber verdi bizim geldiğimizi?”

“Söyledim ya, ne diye üstelersiniz! Dört aydan beri İsmail’i görmedim!..”

“Emine, bunun sonu kötü olacak. Biz de buraya keyfimizden gelmiyoruz, yüzbaşı söylemedik laf komuyor; bu sefer de yakalamadan gidersek, iflahımızı keser. Kim bilir hangi dağ başındaki karakola gönderir.”

Kadın önüne bakıp susuyordu.

Candarmalar birbirlerine baktılar. Sonra yan yana gelip birkaç kelime fısıldaştılar. Birisi:

“İhbar sahi miydi acaba?” dedi.

Öbürü kurnaz bir gülüşle:

“Şimdi anlarız!..” diye cevap verdi ve bu işlerin kurdu olduğunu göstermek ister gibi elini salladı. Sonra kadına dönüp:

“Aç şurayı!..” diye bağırdı ve eliyle odanın bir köşesindeki küçük tahta kapıyı gösterdi.

Kadın bir dakika tereddüt ettikten sonra, o tarafa gidecek tahta mandalı çevirdi ve kapı kendiliğinden açılıverdi. Burası küçük bir gusülhaneydi.

İçerde kimse yoktu. Öbür candarma sorucu gözlerle arkadaşına baktı:

“Hani ya?” diye mırıldandı.

“Sus!”

İçinde isli bir teneke ile küçük bir tahta iskemle görünen gusülhaneye yaklaşarak elini tenekenin içine soktu. Sonra parmakları yanmış gibi hızla geri çekti:

“Bu sıcak su ne olacak?” dedi.

“Hiç!..”

“Hiç olur mu?” ve anlayışlı bir sırıtma dudaklarına yayıldı.

Kadın kızarak mırıldandı:

“Su dökünecektim...”

“Allah’ın gündüzü kalmadı mı? Kime yutturuyorsun? Kocan burada değil de, gece vakti ne diye sıcak su hazır edersin?”

Sonra arkadaşına dönerek:

“Bu en sağlam usuldür!” dedi. “Bir kaçağın evini ararken evvela gusülhaneye bakarım!..”

Birdenbire kadını kolundan yakalayıp çekerek bağırdı:

“Artık inkâr para etmez! Söyle bakalım, İsmail nerede? Su adamakıllı sıcak olduğuna göre, herhalde yeni kaçmış. Buralardan uzak değildir. Söylemezsen kendin bilirsin!”

Kadın, benzi sapsarı kesilmiş bir halde, kolunu kurtarmaya çalıştı, sesi titreyerek: “Bilmiyorum!..” dedi.

O zaman candarma, kadının kolunu hızla bırakarak odada dolaşmaya başladı. Arkadaşı bir duvara dayanmış duruyor ve kadının süratle inip kalkan göğsüne bakıyordu.

Dolaşan candarma birdenbire durdu, arkadaşını eliyle çağırarak yavaş, fakat kadının duyabileceği bir sesle:

“İsmail herhalde uzakta değildir, bize teslim olmaya gelmezse, karısının ırzını kurtarmaya da gelmez mi?..” dedi, sonra daha yavaş bir sesle ilave etti:

“Ben şimdi Emine’yi yakalayıp mindere atarım, bağırır, nasıl olsa İsmail dayanamaz, neredeyse çıkar gelir. O zaman kapının yanında bekler, ya ölüsünü, ya dirisini yakalarsın... Bağırmazsa... Eh, ne yapalım... Bir kere de sen denersin!..”

Kadın sapsarı kesilmişti ve titriyordu. Alt dudaklarını kanatacak kadar ısıırıyordu. İki tarafına bakındı. Dört duvardan ve iki candarmadan başka bir şey yoktu.

Biraz evvel sıcak suya bakan candarma, gözleri parlayarak kadını bileğinden yakaladı ve odanın kenarına sürükledi. Öbür candarma silahını eline alarak dışarı çıktı.

Fakat ne öteki, ne de bu, kadının ağzından bir kelime bile alamadılar.. O, her şeye rağmen bir kere bile bağırmadı, yardıma kimseyi çağırmadı.

Bir müddet sonra candarmalar silahlarını omuzlarına vurup yüzlerinde tatlı bir yorgunluk ve içlerinde hafif bir endişeyle evi terk ederlerken, Emine de yavaşça arkalarından dışarı süzüldü. Çitin kenarlarına sine sine ormana daldı.

Sabaha kadar uzaktaki çalıların arasında bekleyen İsmail, ortalık ağardığı halde hâlâ evde ışık yandığını görünce sürüne sürüne sokuldu ve yarı açık kapıdan garip bir üzüntü ile içeri girdi.

Oda darmadağındı. Yağı bitmeye yüz tutan lamba, cızırtılarla yanmaya çabalıyordu. Ortada kimseler yoktu.

Kapının önüne çıkarak bir ısıklık çaldı. Köy tarafından on dört yaşlarında bir çocuk görüldü. Koşarak ve etrafına bakınarak geldi. İsmail onu hemen aşağıya, kahve tarafına yolladı. “Candarmalar Emine’yi götürdülerse n’eylemeli?” diye düşünüyordu. Fakat yarım saate varmadan dönen oğlan, candarmaların gece yarısına doğru atlarına binip kasabaya yollandıklarını ve kimseyi götürmediklerini söyledi.

O zaman köyden gelen daha birkaç kişi ile beraber Emine’yi aradılar. Her eve sordular, ormanda dolaşıp:

“Kız Emine... Nerdesin?” diye bağırdılar. Fakat ne o gün, ne de ondan sonra, hiçbir yerden Emine’ye dair bir haber çıkmadı.

1936

Mehtaplı Bir Gece

Yüksek ve üzerinde yer yer otlar fışkıran bir duvara dayanıp yarı kapalı gözlerini yukarı kaldırıncı etrafa alacakaranlığın çökmüş olduğunu gördü. Gideceğı yere yaklaşmış biri gibi derin bir nefes aldı. Önünde, üzerinden demiryolu geçen bir köprü vardı. Bunun altına doğru, duvarlara tutunarak yürüdü. Ayakları titriyor ve göğsü müthiş hırıltılar çıkarak inip kalkıyordu.

“Buracıkta ölebilirim!” diye düşündü.

Fakat sanki onda bu ümidin bir andan fazla yaşamasını istemiyorlarmış gibi, karşı taraftan, ellerinde çıkınlarıyla birkaç adam göründü. Hızlı hızlı konuşarak yanından geçip gittiler; tam arkasından gelen tek atlı bir araba, bozuk kaldırımlarda hoplayarak, süratle ilerdeki yola daldı.

Burası da تنها değildi. Buradan da gelip geçenler vardı. Sağda solda yükselen kalın ve harap duvarlar onu insan gözlerinden saklayamayacaklardı. Daha تنها ve kimsenin onu rahatsız etmeyeceğı, kendisinin de kimseyi rahatsız etmeyeceğı bir yer bulması lazımdı.

Çıplak ayaklarına geçirdiğı tabanları delik pabuçları ağır birer zincir gibi sürüyerek ve öksürdükçe yırtılır gibi acıyan göğsünü eliyle bastırarak ilerlemeye başladı.

Üç günden beri tamamen açtı ve belki üç aydır doyunca ya kadar yemek yememişti.

Açlık aklına gelince, bir eliyle, adeta okşar gibi karnını yakaladı. Sonra, yer yer çatlamış dudakları gerilerek, yüzünü tebessüme benzeyen korkunç bir ifade kapladı. Karnındaki kıvrandırıcı ağırlar dün akşamdan beri kesilmişti. Şimdi onun yerinde tam bir hissizlik ve biraz da bulantı vardı.

Demiryolu köprüsünün altından geçtikten sonra karanlık bir sokağa daldı. İki tarafta ahşap evler ve sokaklarda tek tük çocuklar ve kediler vardı. Bazı pencerelerin arkasından kadın bağırışları, küfürler, çocuk ağlamaları geliyordu. Yer yer çirkef çukurlarıyla örtülü olan yolda, birkaç adımda bir durarak ilerledi. Biraz daha... Ondan sonra تنها bir köşe, insansız bir yer herhalde gelecekti. Birkaç takunyali kız, ellerinde su tenekeleri ile geçerlerken durup ona baktılar. Yürüyüşünü hızlandırmak isteyince bir öksürük nöbetine tutuldu. Göğsünde tel fırçalar dolaşıyormuş gibi kıvranıyordu. Nihayet kapısı kapalı bir evin eşiğine çöküverdi.

Öksürük nöbeti geçtikten sonra, yaşaran gözlerini önüne dikti. Ayaklarının arasında patlıcan ve soğan kabukları ile iki aşık kemiği vardı. Bir aralık bunlar kayboldular ve o, tükenmez bir yolda giden bir adamı durup durup arkasına baktıran bir hisle, bir anda ve hızla, hafızasında geriye doğru kayd.

Memleketinden ayrılalı beş seneyi geçmişti. Çocuk denecek bir yaşta gurbete atılmış, her türlü işe girmiş ve birçok şeyler öğrenmişti. Son senelerde bir küçük fabrikada motörcü yamaklığı yapıyordu, hastalığı oradayken başladı. Daha doğrusu küçükten beri zaman zaman kendisini yoklayan nefes darlığı, bu fabrikanın havasız, küçük motor dairesinde boğucu bir illet haline geldi.

Bir müddet her şeye rağmen dayanmaya çalıştı. Baş aşağı giden bir cereyana bir kere yakasını kaptırdıktan sonra kurtuluş olmadığını seziyordu. Fakat günden güne artan bir halsizlik ve göğsünün içinde zaman zaman diken demetleri gibi dolaşıp gözleri kanlanıncaya kadar onu kıvrandıran ök-

sürük nöbetleri mütemadiyen arttı ve şiddetlendi. Yara haline gelen nefes boruları motor dairesinin rutubetli, boğucu havasını içeri alırken bile sızlamaya başladı.

Bir gün sabahleyin uyandığı zaman, yerinden kımıldayamayacak halde olduğunu gördü. Birkaç gün aç açına yatıktan sonra güç halle doğrulup fabrikaya gidince, onu içeri bile almadılar.

Aylardan beri korktuğu yuvarlanış başladı. Bir hafta kadar cebindeki beş on kuruşu idare etti. Sonra tekrar birkaç gün açlık...

Memleketten gelip şehirde yerleşmiş, oldukça hali vakti yerinde bir dayısı vardı. Onu aradı ve korka korka evin iki kanatlı kapısını çaldı.

Buna birkaç gün için taşlıgın bir kenarında yatacak yer verdiler ve önüne birkaç lokma koydular. Fakat burada da dayısının çocuklarından rahat yoktu. En büyüğü on iki yaşında olan bu beş oğlan, bir türlü sebebini anlayamadığı bir zulüm ihtiyacıyla onu canından bezdiriyorlar, uyurken başına su döküyorlar, hatta bazen öksürük nöbetiyle sarsılırken uzun değneklerle suratını ve vücudunu dürtüyorlardı.

Celeplikten¹ epeyce para kazanan ve eve geç vakit gelip erkenden giden dayısı, onun bir kere bile halini sormamıştı. Yanından geçerken anlaşılmaz bir şeyler homurdanıyor ve gözlerini hastanın üzerinde bir an tuttuktan sonra, yoluna devam ediyordu.

Bir sabah, erkenden sokağa çıkıyordu, yeğeninin önünde biraz durdu, sonra:

“Üç haftadır burada yatıyorsun... Bunun sonu yok, git, devletin bir hastanesine başvur...” diyerek yoluna devam etti.

Hemen o gün kendisini kapı dışarı ettiler. Akşama kadar birkaç hastane dolaştı ve her birinin kapısından daha yorgun, daha ümitsiz ayrıldı. Bir müddet de hemşerilerine yük

---

1 Koyun, keçi sığır gibi hayvanların ticareti.

oldu. Her biri kendisi kadar fakir olan bu adamlar, ona ellerinden gelen yardımı yapmaya uğraştılar. Bu da birkaç haftadan fazla sürmedi. Yeniden bir dolaşma başladı. Bir türlü bitmeyen ve nereye varacağı belli olmayan bu yolculuklar belki hastalıktan da beterdi. Dolaba koşulmuş bir hayvan gibi aynı caddeden bir günde on beş defa geçtiği oluyordu. Bazen dileniyor, bazen polislerden kaçmak için koşuyor ve تنها bir köşede öksürük hamleleriyle yerlere yuvarlanıyor, bazen de sokaklardan ve mahalle aralarındaki çöp tenekelerinden ekmek parçası ve meyve kabukları toplamaya uğraşıyordu. Hastalığı bu işte bile onun ellerini bağlayan bir engeldi. Çöp yığınlarının başına üşüşen sekiz on yaşlarındaki çocuklar, onu kolayca bir kenara itiyorlar, hatta kendisinin bulduğu bir şeyi bile kolayca elinden alıveriyorlardı. Ekşi ve yapışkan kokular neşreden bu yığınları karıştırırken eline geçen bir kavun kabuğunu, üzerinde birkaç çürük üzüm tanesi bulunan bir salkımı veya henüz içinde yağ bulaşığı görünen bir sardalya kutusunu yırtık gömleğinin altına telaş ve korku ile saklıyor, bir köşeye çekilip, etrafında sinekler gibi dolaşan aç çocuklara kaptırmadan, elleri titreyerek yemeye, sıyırmaya çalışıyordu.

Fakat üç günden beri bunu da yapamıyordu. Midesi, kim bilir nasıl bir istigna ile kendisine gönderilen bu çeşitli maddeleri hemen dışarı yolluyor, hiçbir şey, hatta su bile istemiyordu.

O zaman derhal her şeyi anlar gibi oldu. Bu hal, onun yaklaştığına alametti. Artık ölmekten başka yapılacak şey kalmamıştı. Bunu gayet sakin karşılıyor, mümkün olduğu kadar sıkıntısız bir şekilde bu dünyayı bırakıp gitmek istiyordu.

Garip bir his, ona, midesinin isyanına rağmen açlıktan değil, asıl hastalığından, göğsünden öleceğini söylüyordu. Bunun için karnını hemen hemen unutmuş gibiydi. İlk günlerde kaburgalarının aşağısına doğru yayılan ince ince sızılar

ve ezilmeler artık tamamen durmuştu. Şimdi sade göğsü, öksürüğü ve halsizliği vardı. Her adımda canının biraz daha azaldığını sanıyor, ağzından kesik darbeler halinde çıkan nefesini, parça parça dışarı fırlayıp havada kaybolan ruhunu görmek ister gibi, sabit bakışlarla araştırıyordu.

Dermansızlığı arttıkça, ölecek تنها bir yer aramak ihtiyacı da çoğaldı. Bir tek korkusu vardı: Kalabalık bir yerde, mesela bir sokak köşesinde düşüverirse, başına üşüşürler, ifade almaya, itip kakalamaya, götürmeye kalkarlar, onu rahat can vermeye bırakmazlardı. Can çekişirken hırpalanmaktan ödü kopuyordu. Kendisine herhangi bir şekilde yardım edilip kurtarılabilceğı düşüncesi kafasından o kadar uzaktı ve dünyada kendisiyle meşgul olabilecek bir insan bulunabileceğı ihtimali ona öyle yabancıydı ki, bu bitip tükenmez yürüyüşte onun kütleşen sinirlerini ne bir ümit, ne bir hiddet kıvılcımı harekete getirebiliyordu.

Hayatında yalnızlıktan başka bir şey görmediğı için, müthiş yalnızlığının farkında bile değildi. Etrafından gelip geçenlere, herhangi ecnebi bir maddeye, bir duvara, bir ağaca, bir köpeğe bakar gibi düz, alakasız, belki biraz çekingen nazarlar fırlatıyordu.

Ölüm ona hiçbir zaman fevkalade bir şey gibi görünmemişti. Etrafında, küçükten beri, en çok gördüğü şey ölümdü. Yalnız ölümün bir şekli vardı ki, düşündükçe tüylerini ürpertiordu.

Köyde ölen sığırlara, atlara ve diğer hayvanlara, gündüz kargaların ve gece çakalların nasıl üşüşüklerini ve ertesi gün o leşten nasıl birkaç parça kırmızı renkli kemikten ve birkaç tutam kıldan başka bir şey kalmadığını çok görmüştü. Farkında olmadan şimdi onu bu korku avucuna almış bulunuyordu: Kim olduklarını, ne olduklarını bilmediğı ve kendisine bir çakal veya bir karga kadar yabancı bulduğu bu adamların ihtimal onu aynı şekilde dideceğini, tanınmaz hale sokacağını sanıyordu.

Oturduğu kapının önünden kalktığı zaman, adamakıllı gece olmuş ve evlerin alt kısımlarını karanlık sarmıştı. Biraz daha yukarılarda, çatılara doğru gitgide açılan bir aydınlık vardı. Birkaç adım attı. Evlerden birinden bir ud sesi, birkaç sokak öteden sarhoş naraları ile köpek havlamaları geliyordu. Başı önünde yürüdü. Karşısına tekrar yüksek bir sur çıktı. Onun kenarını takip ederek on beş yirmi adım daha gidince önü birdenbire açıldı.

Alnından birisi dürtmüş gibi durakladı. Başını kaldırıp ileriye doğru bakınca, önünde, birkaç adım ilerde, alabilirdiğine uzanan ve ayın ışıkları altında hafif hafif şırıldayan denizi gördü.

Bu gece, harikulade güzel bir geceydi. Her zamankinin iki misli kadar büyük görünen ay, yerinden fırlamış, toprağa ve denize adamakıllı yaklaşmış gibiydi. Duvar harabelerinin ve çöp yığınlarının üzerinde fişkırان arsız nebatlar bir masal bahçesinin çiçekleri gibi nazlı nazlı sallanıyorlardı. Sahili ara sıra yalayan dalgaların ıslattığı yosunlu çakıllar, türlü renk oyunları yapan kıymetli taşlar gibiydi. Her şeyde yarı sarhoş, yarı baygın bir hal vardı. Her şeyden, bu sessizliğe ve baygınlığa rağmen, oluk oluk hayat fişkırıyordu.

Gözlerini bir müddet denize, bir müddet aya dikti ve sonra birdenbire içini bir sızının kapladığını, ölmek istemediğini anladı. İşte burası sessiz ve kimsesizdi. Bir köşeye arkası üstü uzanır ve gözlerini tepedeki soluk yıldızlara dikerek gelecek anı bekleyebilirdi. Buna rağmen, sızlayan göğsünün derin ve hayat dolu bir nefes almak için kabarmak istediğini fark etti. Gözleri yaşarmıştı. Hayatında hiç başına gelmeyen bu hal, ona hayret verdi. Daha fazla düşünmeye vakit kalmadan göğsünü kaplayan bir öksürük onu birkaç dakika kıvrandırdı, giderken de, garip ve o zamana kadar alışmadığı bir hüznü bıraktı. Öleceğine olan kanaati sarsılmamıştı, fakat bu ona yarım bir şey gibi geliyordu. Etrafında bir eksiklik vardı, düşünmeye çalıştı: Kafasından sis halinde birtakım şe-

killer geçtiler, kimisini köyüne, kimisini anasına benzetmek istedi, fakat hiçbir şeyi tamamıyla seçemedi. Yavaşça bir taşın üzerine oturdu.

Ne kadar sonra olduğunu pek bilmiyordu, biraz ilerisinde bir cisim harekete geçti. Eskiden beri orada mıydı, yoksa yavaş yavaş mı sokulmuştu? Bunu düşüneyim derken ince bir kadın vücudu ona doğru yaklaştı, bir adım ilerisinde durarak gözlerini erkeğin yüzüne dikti.

Erkek başını kaldırıncı her şeyden evvel karşısındakinin gözleriyle karşılaştı. Renkleri belli olmayan, fakat acayip bir ışıqla parlayan bu küçük noktacılar, vücudu üzerinde ağır ağır dolaşıyorlardı.

Kadın mehtabı arkasına aldığı için yüzü karanlıkta kalmıştı. Gölgesi erkeğin dizinin yanına düşüyordu. İri elleri incecik kolların ucunda ağır bir cisim gibi sallanıyordu. Çıplak ayaklarında atkıları bağlanmamış ve topukları kırık iskarpinler, sırtında rengi belli olmayan, yalnız göğsü kirden ve lekelerden koyulaşan kısa bir entari vardı.

Kadın bir adım daha attı, erkeğin yanına oturdu ve kaşlarını manalı olmak isteyen bir şekilde kaldırarak yüzünü yanındakine çevirdi.

Erkek, şimdi ay ışığının tamamıyla aydınlattığı bu yüze hayretle baktı.

Bu esmer ve yağlı çehrede çiçek belki en korkunç tahribatını yapmıştı. Derin çukurlar yer yer birleşmişler ve geniş sahaları kaplamışlardı. Dudakları ince ve beyaz iki çizgi halinde geriliyor ve yüzündeki çukurlara birçok da kırışıklar ilave eden yılışık ve yalancı bir gülüş, gözlerinin altına kadar uzanıyordu. Kesik ve yorgun nefes alan ve bulunduğu yerde yıkılıp kalmamak için elleriyle iki tarafını tutan hasta adam, kadının bu gülüşüyle ürperdi. Etrafındaki bütün çirkinliklere, bütün kirlere gümüş bir örtü örten ve her şeyi bir an için güzelleştiren ay, bu çiçekbozuğu yüzü bir kat daha iğrenç yapıyordu... Yalnız bir şey biraz tuhaftı: Yaşının kaç oldu-

ğunun tahmin edilmesine imkân olmayan bu kadının koyu siyah gözleri, en genç parıltılarla hareket ediyor ve insanın üzerinde duruyordu. Bunların derinlerinde, yüzdeki korkunç tebessümle tam bir tezat teşkil eden bir hüznün saklı gibiydi.

Kadın biraz daha sokularak:

“Konuşsana!” dedi ve bunu çatlak bir ses ve apaçık bir köylü şivesiyle söyledi.

O zaman biraz kendine gelmeye çalışan delikanlı, dinlene dinlene:

“Sen nerelisin?” diye sordu.

“N’ideceksin?”

“Hiç!”

“Gel biraz, şöyle gidelim.”

“Ne diye?”

Kadın fevkalade bir tabiilikle:

“Burası pek ortalık yer. Gören olur!” dedi.

Bir an için parlamış olan alakası hemen sönen erkek, ters bir omuz silkmesiyle homurdandı:

“Hadi, sen işine gitsene!”

Kadın bu hakareti duymamış gibi güldü. Bacak bacak üstüne atarak, pişkin bir eda ile:

“Meteliksiz misin?” dedi ve sağ elinin baş ve şehadet parmaklarıyla para işareti yaptı.

Erkeğin yüzünde gülümsemeye benzeyen bir ifade dolaştı.

Öteki, elini hastanın omzuna koyarak:

“On beş kuruşun da mı yok?” dedi. Sonra bu miktarın azlığını mazur göstermek ister gibi ilave etti:

“Biz alçakgönüllüüz...”

Erkek boğuk bir sesle:

“Hadi git be!” dedi ve eliyle şiddetli bir hareket yaptı. Fakat bu, onu derhal eskilerinden daha berbat bir öksürük nöbetinin içine fırlattı. Yerinden hopluyor, iki kat oluyor, dışarı fırlayan gözlerini yardım ister gibi etrafındaki eşyaya çeviriyordu. Kadının orada bulunduğunu unutmuş gibiydi.

Belki beş dakika kadar süren bu nöbetten sonra, biraz evvel oturduğu taşın dibine yığılıverdi. Gözleri donuklaşmış, yüzü manasız ve sarkık bir hal almış, dudaklarının kenarında kanlı köpükler belirmişti.

Bu müddet zarfında ayakta ve kararsız bekleyen kadın yavaşça eğildi:

“Amanın,” dedi, “sen hastaymışsın ya!”

Genç adamın ifadesiz gözleri bir müddet karşısındakinin üzerinde kaldı, sonra başı yavaşça önüne düştü.

Kadın dizleri üzerine çökerek:

“Neyin var? Ne diye önceden diyivermedin!” diye mırıldandı. “Kalk seni şuraya götüreyim, biraz uzanıp yatarsın!”

Sonra daha yavaş bir sesle ve başını sallayarak ilave etti: “Herhalde açsın da!”

Hasta hiçbir şey söylemeden, çok güç bir iş yapıyormuş gibi, başını doğrulttu. Gözleri karşılaştıkça birdenbire yüzünü sükûnete benzeyen bir ifade kapladı.

Bir müddet evvel kadının gözlerinde görür gibi olduğu hüznü, şimdi onun esmer ve çiçekbozuğu yüzünü, ince ve renksiz dudaklarını da sarmıştı. Yerinden kımıldamaya çalıştı. Kadın onu kolundan tuttu:

“Uzak değil, şuracıkta!” dedi.

Beş on adım yürüdüler. Önlerine yanmış bir evin dört duvarı geldi. Boş bir delikten ibaret olan kapının iki ayak merdivenini çıkararak içeri girdiler. Üstü açık olan ve etrafındaki kocaman taş pencerelerden deniz görünen bu duvar harabelerinin bir köşesine, bir metre kadar yükseklikte, bir çuval gerilmişti. Onun altında bir küçük testi, örtüye benzeyen bir paçavra yığını ve bir miktar otun üzerine serilmiş, yer yer yırtık bir keçe vardı. Duvarın taşları arasına sokulmuş bir tahtada ezik bir sepet asılı duruyordu. Kadın hastayı keçenin üzerine arkası üstü yatırdı, sepeti duvardan alarak içinden birkaç kuru ekmek parçası çıkardı ve:

“Ye bakalım!” dedi.

Erkek kaşlarını kaldırdı.

Kadın sordu:

“Kaç günden beri bir şey yemedin?”

Erkek parmaklarıyla üç diye gösterdi.

“Dur öyleyse, sana sıcak bir şey kaynatayım.”

Duvarın mukabil köşesine giderek yongalarla bir ateş yaktı. Kapaksız ve eğri büğrü bir çaydanlıkta biraz su kaynattı. Sonra sepetin içini uzun müddet araştırıp bulduğu üç tane şekeri bu suya atarak karıştırdı ve hazırladığı şekerli sıcak suyu yudum yudum genç adama içirdi.

Göğsünden aşağı yavaşça inen bu kaynar mayı,¹ onun kaburgaları arasındaki yaraları sanki yakıyor ve hiç arkası kesilmeyen batmalar her yudumda bir miktar azalıyordu.

Bunu içtikten sonra yavaşça arkası üstü kaydı, olduğu yere uzandı. Kımıldadıkça altındaki otlar hışırıyordu.

Kadın bir kenarda duran paçavraları onun başının altına doğru sürdü.

Genç adam bir müddet gözleri kapalı bu halde kaldıktan sonra kendinden geçer gibi oldu, fakat birdenbire göğsünde yanmalar ve gırtlakını parçalayan öksürüklerle yerinden fırladı. Kadın onun çırpınan kollarını tutmaya çalışıyor, şaşkın gözlerle etrafına bakınıyor ve mütemadiyen:

“Amanın Yarabbi!.. Ne yapsak ki?” diye söyleniyordu.

Sabaha kadar bu şekilde birçok kere nöbetler tekrarladı. Her defasında kadın onun savrulan başını yakalıyor, eliyle terli alnını siliyor, hâlâ ılıkliğini muhafaza eden şekerli sudan birkaç yudum içiriyor ve sonra, nöbet geçince, başını yavaşça paçavraların üzerine koyuyordu.

Ay, her şeyi yalancı bir güzelliğe bürüyen örtüsünü sürüyerek garp tarafındaki sırtlara yaklaşıyor ve karşılarındaki dağların tepeleri hafif pembe bir ışığa gömülüyordu.

Genç hasta uzun zamandan beri arkaüstü yatarak, gökyüzünde gitgide solan ve hâlâ sallanır gibi kımıldayan yıldız-

1 SIVL.

ları boş gözlerle seyretmiş ve tekrar boğazına sarılacak bir nöbeti korkuyla beklemişti. Nihayet bu beklemeden usanmış gibi gözlerini yumdu ve müthiş bir yorgunluğun tesiriyle içi geçer gibi oldu.

Fakat bir müddet sonra garip bir hisle kendine geldi. Evvela gözlerini açmayarak bunun ne olduğunu anlamak istedi: Yüzüne kısa aralıklarla damlalar düşüyordu. Hafifçe gözlerini araladı. Bütün vücuduna o zamana kadar bilmediği tatlı bir ürperme yayıldı. Alacakaranlıkta yüzü pek belli olmayan kadın, üzerine eğilmiş, ses çıkarmadan ağlıyor, yalnız ara sıra, göğsünde boğmak istediği bir hıçkırıkla sar-sılıyordu.

Genç adam, başının üst tarafında bir insan kalbinin hızla çarptığını duydu. Gözlerini büsbütün açarak yukarıya baktı. Kadının esmer, yağlı ve çiçekbozuğu yüzü ona öpülecek kadar güzel geldi. Bu yüzde, şimdiye kadar hiçbir insanda rastlamadığı bir alakanın izleri, bir kardeş, bir ana, bir sevgili alakasının ifadesi vardı. Hiç tanımadığı, ne olduğunu, kim olduğunu bilmediği bir insanın üzerine eğilerek böyle perişan, böyle acı gözyaşları dökabilen bu kadın ona harikulade bir mahluk gibi görünüyordu.

Gözleri birbirine rastlayınca kadının kiler gülümser gibi oldu, fakat bunun arkasında yine o her zamanki genç ve mahzun ifade vardı.

Erkek, sebebini anlayamadığı bir gevşekliğe düştüğünü hissetti. Elleriyle kadının kemikli, iri ve sert parmaklarını tuttu, göğsüne doğru çekti. Gözlerini kapayarak, hâlâ yüzüne damlayan sıcak yaşların altında, belki senelerden beri ilk defa olarak, sakın ve tatlı bir uykuya daldı.

1937

Köstence Güzellik Kraliçesi

Dört seneden beri görmediğim Berlin'e yeni gelmiştim. Kâh kerpiç evli kasabalarda, kâh kızgın güneşle açık mavi denizin kavuştuğu Akdeniz kıyısındaki şehirlerde oturarak ve bazen de yaşlı bir at sırtında ve fundalıklı yollarda köyden köye giderek geçirdiğim bu dört seneden sonra, Berlin bana eskiden hiç görmediğim bir yer gibi geldi. Alacakaranlıkta indiğim istasyonun merdivenlerinde ayaklarım ve karşıma çıkan büyük bir gazinonun şiddetle aydınlatılmış pencerelelerinde gözlerim acemileşti. Eşyama bir otele bırakır bırakmaz, üstümü bile değiştirmeden sokağa fırladım, ağır ağır yürümeye başladım.

Fakat etrafımdaki evler üstüme yıkılacak gibi canlandılar; sokaklarda yuvarlanan tramvaylar, otobüsler, telaşlı insanlar hep birden bana doğru koşmaya başladılar. Kaçacak bir yer aradım. Girmek isteyerek koştuğum gazinoların içinden doğru fışkıran kalabalık kokusu ve insan gürültüsü beni geri fırlattı. İçlerine kadar girdiğim yerlerde gene her şeyde o canlanmayı, bana doğru koşuşu görür gibi oldum. Dans edenler benim etrafımda dönüyorlarmış sanıyordum. Tavanadaki donuk avizeler yaklaşp uzaklaşıyordu. Aceleylehesap görerek dışarı fırlarken, garsonlar durup bana bakıyorlardı.

Büyük şehir beni sarmıştı. Onun içinde, uzun zamandır alışık olmadığım midesinde biraz daha kalırsam boğulacak-

tım. İlk gelen otobüse atlayarak rastgele bir istikamete yollandım. Hava hafif yağmurlu olduğu için, arabanın üst katında kimseler yoktu. Oraya çıktım. Nemli muşamba kanepelere oturdum. Biraz kendime gelir gibi oldum. İnsanlar aşağıda, yaya kaldırımında koşuşmakta devam ediyorlardı. İki taraftaki binalar elektrik reklamlarının arkasına saklanmışlardı. Esmer renkli evlerin pencerelerinden fırlayan ışıklar yolun iki tarafındaki ağaçlara yapışıp kalıyordu. Bu ağaçların başucumda sallanan ve birbiri arkasına geçip giden dallarına elimi uzattım. Yapraklar parmaklarımı ıslattı. Bütün vücuduma bir serinlik yayıldı. O zaman nasıl ateş gibi yandığımı anladım.

Otobüs, gitgide tenhalaşan yollarda, yolun tenhaliği nispetinde hızını artırarak gidiyordu. Muayyen bir hedefim yoktu; yalnız uzaklaşmak, beni birdenbire sarhoş eden, büyük ve canlı bir mahluk gibi pençelerine almak isteyen şehirden kurtularak kendime gelmek istiyordum. Berlin'in merkezinden uzaklaşıp kenar semtlere geldikçe asfalt yollar bitmiş, kaldırım başlamıştı. Araba hafif hafif sarsılarak ilerliyordu. Bir köşe başında durduk. Biletçi gelerek buradan ileri gidilmeyeceğini söyledi. İndim. Etrafıma bakındım. Hiç tanımadığım yerlerdi. Şehrin şimaline doğru geldiğimizi biliyordum, o kadar. İki tarafımda dümdüz cepheli yüksek binalar vardı. Otobüs homurdanarak geri dönerken ben de rastgele yürümeye başladım. Birdenbire kulağıma uzaktan bir müzik sesi geldi.

Bu, Berlin'de her evin herhangi bir penceresinden zaman zaman sokağa dökülen bir piyano, bir ev müziği sesi değildi. Buralarda herhalde, içinde çalgı olan bir gazino bulunmalıydı. İçine girmek için değil, şöyle bir önünden geçmek için gözlerimle araştırdım, o zaman sokağın karşı tarafında ve biraz ileride ışıkları aşağıdan doğru sokağa vuran bir yer gördüm.

Burası bir bodrumdu. Dört ayak merdivenle inildikten sonra alçak bir kapı vardı. O anda kapıldığım bir merakla merdivenleri indim, kapıyı iterek içeri girdim.

Yüzüme içki kokusu ve ıslak bir hava çarptı. Girintili çıkıntılı bir salonun kenarlarına dağıtılmış masalarda kırmızı suratlı adamlar oturuyorlar ve zaman zaman iri bira bardaklarını dikiyorlardı. Bir köşede, yüksekçe bir yerde, dört kişilik bir müzik takımı (bir piyano, bir viyolonsel, bir keman ve bir davul), bu kabil müzikli yerlerin hiç değişmeyen ebedi parçalarını çalıyordu. Kapıya yakın boş bir masaya giderek oturdum. Girerken vestiyere benzer bir şey görmediğim için şapkamı ve elimdeki birkaç gazeteyi bir iskemleye bıraktım. Bir bardak bira getirdiler. Ben de etrafa göz gezdirmeye başladım.

Üzerlerinde mavi damalı örtüler bulunan masalarda, ekserisi işçi kılıklı insanlar oturuyor ve hızlı hızlı konuşuyordu. Müzik ara sıra altmış senelik bir vals çalmaya başlıyor, iriyarı herifler masalarındaki sarhoş kadınlardan birini alarak zıplamaya başlıyordu. Bu kadınlar, yüzlerinde bir bıkkınlık ve çürüklük ifadesi taşıyarak, ayaklarına basan bu bir gecelik hovardalara gülümsüyorlardı. Danstan sonra, viyolonsel çalan esmer adam, piyano ile beraber sanatını gösterdi. O zaman, pek de acemi olmayan eller, buraların en yüksek müzik seviyesini teşkil eden parçaları birbiri arkasına sundu. Her küçük gazinoda yüzlerce defa çalınan bu eserler: Bu barkarol, bu noktürn, bu Macar rapsodisi ve Karmen... ve bunları çalanların yüzünü kaplayan mühim ifade beni buradan da kaçıracaktı. Fakat bu sırada içeriye garip bir adam girdi.

Kapı evvela hafifçe aralandı ve iki açık mavi göz salonunda dolaştı. Sonra korkak adımlarla, küçük, zayıf bir vücut içeri süzüldü. Bakışları oradakileri incitecekmiş gibi, ürkek gözlerini etrafta gezdiriyor, bir yere oturmaya cesaret edemiyordu. Ben yanımdaki iskemleden şapkamı ve gazetelerimi aldım. Bunu görünce yüzünde bir teşekkür dolaştı ve yanıma oturdu.

Yakından oldukça yaşlı gibi duruyordu. Gözlerinin kenarı buruşuklar içindeydi. İncecik boynunda ta ensesine kadar

uzanan çizgiler vardı ve kulak memeleri tüylüydü. Gözleri bana ilişkin teşekkür etmek ister gibi sırtıyor ve ince dudaklarının arasından sarı dişleri görünüyordu. Gazinonun iç taraflarına dikilen gözleri bir an parladı. O tarafa baktım. Uzun boylu bir kadın bize doğru geliyordu. Yaklaşınca Almanca selamladı:

“Hoş geldin Gravila!” dedi. Sonra anlamadığım bir dilde konuştular. Kadın bir iskemle çekip oturdu ve konuşmasına devam etti. Ara sıra laf bitmiş gibi duruşlarından, muayyen bir mevzu etrafında konuşmadıklarını anlıyordum. Kadının tavrında garip bir melankoli vardı ve bu, onun zaten güzel olan yüzünü büsbütün cazibelendiriyordu. Fakat bu, eski ve metruk şatoların dış manzarasına benzeyen, biraz da ürkütücü bir cazibeydi. Gülüşleri insanda beraber gülmek değil, belki gözleri çevirmek, hatta kaçırmak isteğini uyandırıyor-
du. Bu gülüşlerin arkasında bir şey saklı gibiydi. Bütün bunlar toplu bir halde, insanı onun mukadderatına bağlamakta gecikmiyordu. Daha şimdiden zor zapt ettiğim bir merakla onun gideceği dakikayı bekliyordum. Hemen yanımdakine sormaya başlayacaktım. Halbuki o, sıska boynunu ileri uzatmış, gözleriyle karşısındaki kadına, mümkün olsa, onu ebediyete kadar bırakmamak ister gibi yapışmıştı. Kadının her sözünü sanki içiyor ve vücuduna bu sözler şiddetli bir mayi halinde giriyormuş gibi zaman zaman sarsılıyordu.

Biraz sonra kadın doğruldu. Elini yanımdakinin omzuna vurduktan sonra ağır, fakat ahenkli adımlarla uzaklaştı. O zaman erkeğin gözlerinde biraz evvelki tatlı ve yalvaran bakışın yerini alev gibi parlayan bir ihtiras aldı. Ürperdiğimi hissettim. Hayatımda hiçbir erkeğin bir kadına bu kadar isteyerek, bu kadar deli gibi, bu kadar yeis içinde baktığını görmemiştim. Hiçbir şey sormaya cesaret edemedim.

Kadın ileride birkaç yaşlı ve şişman adamın yanına oturdu. Bunların halleri, evlerinden bir gecelik kaçamak yapan orta halli esnaf olduklarını gösteriyordu. Zaman zaman

yanlarındaki kadını unutarak birbirleriyle münakaşaya dalıyorlar ve kadın bu sırada uyuklar gibi oluyordu.

Yanımdaki adamın gözleri hâlâ o taraftaydı. Yavaşça, bir şey içmesini teklif ettim.

Hep o teşekkür etmek isteyen bakışı ile beni süzdü:

“Şarap içerim...” dedi.

Garsonu çağırdım. Yanımdakine şarap getirmesini söyledim. Tanır gözlerle ona baktı ve yanılmadımsa gülümser gibi oldu. Bu benim için pek de hoş olmayan bir gülümsemeydi.

Yanımdaki bir bardak doldurup bir nefeste diktikten sonra zeki bir bakışla:

“Burada beni tanırılar,” dedi ve ilave etti: “Gene şarap ısmarlatacak birini buldum diye gülüyor!”

Hayretle baktım.

“Her zaman sizin gibi biri çıkmıyor...” dedi.” Bütün gece bir şey içmeden oturuyorum. Barın sahibi de kızıyor...”

Gözlerini buğulamaya başlayan şaraptan biraz daha içerek:

“Marina da ısmarlayabilir, fakat sarhoş olmamı hiç istemiyor. Sonra beni eve götürmekte güçlük çekiyor.”

Gözleri tekrar kadına doğru kaydı ve deminki gibi alevleniverdi.

Zamanı geldiğini sanarak:

“Arkadaşınız mıdır?” dedim.

“Evet!” dedi. Fakat bu evette benim anlayamadığım bir şeyler de gizli gibiydi. Yüzüne baktım.

“İkimiz de Romanyalıyız!” dedi. “Altı senedir de beraberiz...”

O zaman alelade bir vaka karşısında kalıvermekten doğan bir inkisara uğradım. Fakat birbirlerine karşı olan hallerini hatırlayınca, bu aleladeliliğin arkasında başka şeyler, anlaşılmaz, karanlık birtakım şeyler bulunması lazım geleceğini düşünerek büsbütün meraklandım.

Yanımdaki ikinci şışeye de başlamıştı. Salonu gitgide daha çok sis kaplıyordu. Masalar tenhalaşmış, kadınların yüzüne

daha açık bir yorgunluk çökmüştü. Masalarda uyuyup kalmamak için kendilerini sarsıyorlardı. Büfedeki adam da bir kenara oturmuş ve çenesini eline dayayarak düşünceye dalmıştı. Keman bilmem kaç yüzüncü defa Toselli'nin serenadını haykırıyor ve piyanist başını arkaya fırlatarak, bu parçayı ilk defa çaldığı zamanki coşkunu bulmaya çabalıyordu.

İkinci şişeyi de yarıl原因an adam, elini omzuma koydu:

“Siz garip bir insansınız!” dedi. “Konuşmuyor, sormuyorsunuz. Fakat öyle bir haliniz var ki, her şeyi anlayabilirsiniz hissinin veriyor.”

Eliyle yakasını tuttu, şarap şişesini itti. Bir şey söylemek istiyordu. Masanın üstünde duran elime yapıştı:

“Artık dayanamayacağım...” dedi. “Artık dayanamayacağım. Söyleyin bana... Ben ne yapayım?”

Elimi çektim. O da toplanır gibi oldu ve önüne baktı. Sonra hafif bir sesle:

“Affediniz... Affediniz. Aman Yarabbi, sizi ne kadar taciz ediyorum...” diye yalvardı.

Kendisini teskin ettim:

“Söyleyiniz,” dedim, “sizi alakayla dinleyeceğim!”

“Ah!.. Alakayla değil... Beni anlayarak dinleyiniz... Bana acıyınız. Ahhh!..” diye inledi. Sonra birdenbire, mukaddeme filan yapmadan, anlatmaya başladı:

“Sekiz sene evvel... O zaman Bükreş Üniversitesi'nde okuyordum. Dışçı olacaktım. Babam Köstence'de doktordu. Vaziyeti fena değildi. Bana neşeli bir talebe hayatı temin edebiliyordu. Bilmem gittiniz mi, Bükreş, dünyanın en neşeli şehri, Bükreş Üniversitesi dünyanın en neşeli mektebidir... Ben de oranın en neşeli talebesiydim... Belki de en yaramaz talebesi. Kadınların üzerinde de hususi bir nüfuzum vardı. Onları mühimsemeden kendilerine lakayt olmadığımı hissettirmenin usulünü biliyordum. Birçok istasyonları arkasında bırakan bir tren kadar tabiilikle birinden ötekine atlıyordum. Fakat son sınıftayken küçük bir Besarabyalı kız beni kendine

bağlamaya muvaffak olmuştu. Hatta ikimiz aynı pansiyona taşınmıştık. Çok çapkın bir mahluktu. Dünyada kederin ne olduğunu bilmiyordu. Birkaç ay beraber yaşadktan sonra kış vakansı¹ geldi. Ben Köstence'ye gidecektim. Hiç teessürsüz birbirimizden ayrıldık. On beş gün sonra dönecektim.

Köstence'ye ögle üzeri geldim. Trenden çıkar çıkmaz kalabalık bir alayla karşılaştım. Durup seyrettim. Bir sürü halk arasında, çiçeklerle süslenmiş bir kamyon geçiyor ve bunun içinde beyaz elbiseler giydirilmiş, adeta daha çocuk denebilecek bir genç kız ayakta durup etrafa selamlar veriyordu. Başında hanımellerinden bir taç vardı. Yanımdakilere sordum. 'Köstence Güzellik Kraliçesi!' dediler; ilk kraliçe seçimi bu sene olduğu için, halk pek coşkun ve dün akşamdan beri bütün Köstence ayaktaymış.

Otomobildeki kıza baktım. Yüzü biraz yorgun, biraz şaşkın ve biraz da mesuttu.

Alay geçtikten sonra evime gittim.

O gece kraliçenin şerefine bir balo veriliyordu. Arkadaşlarım muhakkak benim de gelmemi istediler. Yorgun olduğumu filan söyledim, ısrar ettiler.

Biliyor musunuz, bir dakika, hatta bir saniyede verilen veya verilmeyen bir karar, bir tereddüt anı, insanın hayatı üzerinde ne uçsuz bucaksız neticeler doğurabiliyor.

O gün baloya gitmesem, arkadaşlarımla muhakkak fazla şiddetli olmayan ısrarlarını biraz kuvvetle reddetsem, hayatım kim bilir nasıl bir istikamet almış olacaktı.

O akşam baloya gittim. Kalabalıktık. Kraliçe her dansta başka bir gencin kollarında görülüyordu. Birkaç kere yanımdan geçti. Yüzü gündüzki gibi biraz yorgun, biraz şaşkın ve biraz da mesuttu.

Bir aralık büfeye gitmiştim. Arkamdan birisi çekti. Döndüm: Arkadaşlarımdan biri. Yanında kraliçe vardı. Bizi tanıırtı, sonra:

---

¹ Tatil.

‘Bükreşli üniversite talebesine bir dans bahşetmez misiniz?’ dedi.

Dönmeye başladım ve ilk olarak o zaman bu kadına dik-katle baktım. Ayaklarım dolaşır gibi ve içimde, uzak sezışlerle, bir şey kırılır gibi oldu. Onun da gözleri bana dikilmişti. Kendimde bir şey söyleyecek kudret bulamadım ve dans bitinceye kadar kendime gelmeye çabaladım. Hiçbir şey konuşmadan ayrıldık.

Fakat ondan sonraki danslarda, isminin Marina olduğunu, bir mağazada satıcılık ederken güzellik kraliçesi seçildiğini ve yarın gene işe başlayacağı için bu iki günlük yorgunluğun kendisini düşündürdüğünü öğrendim.

Bu tatlı, fakat devamsız rüyadan artık uyanmak ister gibi bir hali vardı. Bu hal beni büsbütün ona yaklaştırdı. İhtimal etrafımda bu kadar tabii mahluklar görmüş olmadığım için bu kızın yanı bana ılık ve gürültüsüz bir köşe gibi görünüyordu. Ertesi günlerde de kendisini görmek için söz aldım.

Ne diye uzatmalı bu lafları, efendi!.. Hülasa o gecedен sonra onu her gün gördüm. Köstence’de kaldığım on beş gün bir saat gibi geçti. Ah, o on beş günün hatırasını içimde nasıl bir yerde saklıyorum bilseniz... O günlerde bütün dünyayı bir parmağımla yerinden oynatabileceğimi sanıyordum. O günlerde benim için her şey kabildi. Bütün kâinatın ve milyonlarca senelik hayatın hiçbir manası olmasa böyle bir on beş günün bunlara mana verebileceğini düşünüyordum. Sahilde yan yana dolaşılıyor ve sadece birbirimize bakışıp gü-lümsüyorduk. Yalnız rüzgârın dolaştığı ve dalgaların yaladığı plajlarda paltolarımıza bürünerek koşuyor ve birbirimizin soğuktan kızaran yanaklarını öpüyorduk.

Fakat on beş gün çok çabuk geçti. Bükreş’e dönmek zamanı geldi. Ona evlenmeyi vaat etmişim, fakat bunu aileme açmama ihtimal yoktu. Bir mağazada satıcı olan ve sonra güzellik kraliçeliği gibi, burjuva muhitlerinin aforozuna kâfi

bir sıfatı üzerinde taşıyan bir kızın lafını evde ağzıma almak bile tehlikeli olurdu.

Mektebi bitirince hemen gelip kendisini alacağımı, o zaman müstakil olacağım için kimseye danışmaya hacet kalmayacağını söyledim. İstasyona gelmesi doğru olmadığı için, bir gün evvelden ayrıldık. O dakika hâlâ gözlerimin önündedir. Belki yarım saat birbirimizi kucakladıktan ve ağlaştıktan sonra, ben uzaklaşırken, arkamdan seslendi. O zamana kadar kendisinden duymadığım ciddi bir sesle:

‘Sakın beni bırakma... Ben sonra çok fena olurum Gravila!’ dedi.

Ben bu ihtarın dehşetini hiç düşünmedim. Fakat ne bilirdim... Bunun bu kadar şiddetle hakikat olacağını ne bilirdim?..”

Gravila biraz durdu. Gözlerini uzaktaki köşede uyuklayan kadına çevirdi ve sonra şarap bardağını yakalayarak sonuna kadar içti. Şarap damlaları tıraşlı çenesinden kirli gömleğine süzülüyordu. Eliyle onları siler gibi yaptıktan sonra devam etti:

“Ben Bükreş’e döndükten sonra birkaç ay mektuplaştık. Onun her mektubu daha ateşlenmiş olarak geliyordu. Fakat ben dünyanın en neşeli şehrinde ve dünyanın en neşeli insanları arasında Köstence Güzellik Kraliçesi’ni icap ettiği kadar çok hatırlayamıyordum. Son mektuplarımdan bunu hissetmiş olacağını zannediyor ve üzülüyordum. Fakat o hiçbir şekilde bunu ima edecek bir şey yazmıyordu. Benim mektuplarım gitgide seyrekleşti. Dersler, arkadaşlar beni çok meşgul ediyorlardı ve tekrar aynı pansiyona taşındığımız küçük Besarabyalı, insana göz açtırmıyordu. O da beni unutmaya başladı diyordum. Çünkü üst üste üç mektubunu cevapsız bıraktıktan sonra o da yazmaz olmuştu. Ben bu macerayı da diğer hatıraların arasına gömdüm. Yalnız, onları hatırlamak bana tatlı bir iş gibi geldiği halde, bunu aklıma getirmekten adeta korkuyordum.

Üniversite bitti. Ben hiç Köstence'ye uğramadan, o sıralarda Bükreş'e gelmiş olan babamın ve annemin gönlünü yaparak, buraya, Almanya'ya geldim. Mesleğimde ilerlemek istiyordum. Neşeli ve hoş günler tekrar başladı ve bir buçuk sene sürdü. Sonra Romanya'ya döndüm. Bir kabin¹ açmak için lazım olan parayı koparmak maksadıyla Köstence'ye gittim. Bu sırada güzellik kraliçesi hakkında korka korka malumat almak istediğim bir arkadaş, onun uzun zaman evvel birdenbire ortadan kaybolduğunu söyledi. Oh, dedim, mukadderat bizim ayrı yollarda yürümemizi istemiş, ne yapalım?

Fakat ne kadar yanıliyormuşum. Ah, efendi, bilseniz ne kadar yanıliyormuşum. Fakat sizi sıkıyorum, değil mi? Affediniz, sonuna geldim... Evet, babamdan bir miktar para alıp Bükreş'e döndüğüm günlerde, birkaç kişi birlikte bir müzikhole gitmiştik. Onu orada, birkaç sarhoş talebenin masasında gördüm. Göğsü bağı açık ve fitil gibi sarhoştı. Beni uzaktan tanıyamadı. Yanına yaklaşınca gülerek doğruldu. Sonra birdenbire kaşları çatıldı. Sarhoş dimağı birçok hatıraların hücumuna uğruyormuş gibi gözleri bulandı ve beni eliyle göğsümden iterek sallana sallana uzaklaştı; o akşam bir daha salonda görünmedi.

Ben harap bir halde kaldım. Fazla oturamayarak yattığım yere döndüm ve ertesi akşam erkenden aynı müzikhole koştum. Oradaydı, benim geleceğimi biliyormuş gibi, hayret etmeden yanıma yaklaştı. Masama oturdu. Şundan bundan konuştuk. Fakat ne bir kelime ile kendi vaziyetinden, ne de eski günlerden bahsetti. Ben sözü açmak isteyince sert bir tavırla susturdu ve:

'Ben bütün geçen günleri unuttum. Hiçbir şey hatırlamıyorum!' dedi.

Her akşam oraya devamla başladım ve her akşam aramızdaki bu manasız konuşmalar tekrarlandı. Benimle bir ar-

---

1 Muayenehane (burada).

kadaş gibi konuşuyor, beraber içiyor, dans ediyor, fakat bir kelimeyle bile eski şeylere dokunmama müsaade etmiyordu.

Tekrar deli gibi ona âşık olduğumu hissettim. Bir uçurumun kenarında ve yuvarlanmak üzere olan bir adam gibi çırpınıyordum. Son bir ümitle kendisine buradan ayrılmasını ve benim yanıma gelmesini söyledim; sadece güldü, acı acı güldü.

O zamandan beri benim için dayanılmaz hayat başladı. Marina bir yerde durmuyor, muhtelif şehirleri, memleketleri dolaşıyordu. Ben de her şeyi bırakarak onunla beraber dolaşmaya başladım. O, buna itiraz etmedi. Hatta benimle alakadar oldu. Bana yardım etti. Fakat başka hiçbir şey... Sanki etten, kemikten ve sinirden yapılmış bir mahluk değildi. Sanki bir mermer, bir kaya yahut bir ölüydü. Ne ağlamalarım, ne kendimi mahvedercesine geçmişi tamire çalışışım fayda vermedi. Altı senedir bu hayat, bu cehennem hayatı devam ediyor. Bu altı senede onun kalbinin bana karşı bir kere bile yumuşadığını görmedim. Demin gördüğünüz gibi, benimle çok alakadar ve dosttur. Fakat o kadar. Bir kere kapadığı kalbini bir daha açmıyor. Dolaştığımız şehirlerde aynı yerlerde, bazen aynı odada kalıyoruz. O, aramızda görünmez, soğuk bir duvar bulundurmasını biliyor. İstiyorum ki, bana kızsın, beni tahkir etsin, beni dövsün. Her şeye razıyım. Hatta beni öldürsün. Yalnız aramızdaki bu kahredici uzaklık bir parça azalsın. Tahammül edemeyeceğimi, bu hayatı daha fazla sürükleyemeyeceğimi sandığım anlar oldu. O zaman her şeye bir son vermek istedim. Fakat bir ümit... İçimde altı seneden beri sönmeyen bir ümit elimi bağladı. Bazen günlerce ortadan kayboldum. İstedim ki, o benim artık bırakıp gittiğimi sansın ve başka bir erkek bulsun. Bugünlerde onu hep uzaklardan gözetledim. Yanında bir erkek görsem, eve başka bir erkekle girdiğini veya onun başka bir erkeğe gittiğini görsem bir anda kurtulacak, hem onu, hem kendimi öldürerek, bu parçalayıcı azaplara bir son verecektim. Fa-

kat bir kere bile, efendi, onu bir kere bile başka bir erkekle görmedim. Beni asıl berbat eden bu... Onun beni sevdiğini, hâlâ beni sevdiğini, deli gibi beni sevdiğini, benden başkasını asla sevmeyeceğini bilmek... Fakat bir kere olan şeyi artık unutamadığını, sırf bunun için yaşamının ikimiz için de dünyanın en dayanılmaz işkencesi olduğunu düşünmek... Ah... bilseniz o beni ne kadar seviyor. Bunu anlıyorum. Siz anlamadınız mı?.. O da ne kadar azap çekiyor görmüyor musunuz? Ne yapayım efendi, ben ne yapayım?..”

Açık mavi gözlerinden yaşlar boşanıyordu.

İçeride kimseler kalmamış gibiydi. Marina ağır ağır geldi. Hiçbir şey söylemeyen gözlerle beni süzdükten sonra onu omuzlarından tutarak sarstı:

“Kalk Gravila, gene sarhoş oldun. Eve nasıl gideceğiz?..”

Gözleri çivilenmiş gibi, erkeğin ağlamaktan sarsılan başına bakıyor ve anlaşılmaz ışıklarla, gizli bir muhabbete benzeyen bir parıltı ile yanıyordu. Yüzünde bir an onu kucaklıyormuş gibi bir tatlılık belirdi. Fakat hemen silindi. Şimdi bu çehrede demin gördüğüm sarsıcı melankoliden başka bir şey yoktu. Aman Yarabbi, bu kadın ne kadar azap çekiyordu.

Daha fazla duracak ve bu sahneyi seyredecek kudretim kalmadığını hissederek yerimden fırladım. Sudan bir veda ile kendimi dışarı attım. Sabah yaklaşmıştı. Kafama serinlik veren bir sisin içinde yürümeye başladım. Büyük şehir bütün karmaşıklığı, sonsuzluğu içinde sessiz sedasız uyuyor ve koynunda birbirine benzemez milyonlarca insan ve macera saklıyordu. Esmer taş duvarları aşan bir muhayyile için bunun tasavvuru bile korkunçtu. Fakat bir insan kalbi bu şehirden daha karmakarışık, daha uçsuz bucaksız değil miydi?

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

1. KUYRUKLUYILDIZ ALTINDA BİR İZDİVAÇ
Hüseyin Rahmi Gürpınar
2. MÜREBBİYE
Hüseyin Rahmi Gürpınar
3. EFSUNCU BABA
Hüseyin Rahmi Gürpınar
4. İNTİBAH
Namık Kemal
5. ŞAİR EVLENMESİ
Şinasi
6. VATAN YAHUT SİLİSTRE
Namık Kemal
7. KÜÇÜK ŞEYLER
Samipaşazade Sezai
8. FELÂTUN BEY İLE RÂKİM EFENDİ
Ahmet Mithat Efendi
9. TAAŞŞUK-I TALAT VE FİTNAT -TALAT VE FİTNAT'IN AŞKI-
Şemsettin Sami
10. MAİ VE SİYAH
Halit Ziya Uşaklıgil

11. REFET
Fatma Aliye
12. TURFANDA MI YOKSA TURFA MI?
Mizancı Murat
13. ÖMER'İN ÇOCUKLUĞU
Muallim Naci
14. DOLAPTAN TEMAŞA
Ahmet Mithat Efendi
15. GULYABANİ
Hüseyin Rahmi Gürpınar
16. SALON KÖŞELERİNDE
Safveti Ziya
17. FALAKA
Ahmet Rasim
18. A'MÂK-I HAYAL –HAYALİN DERİNLİKLERİ–
Filibeli Ahmet Hilmi
19. ŞEYTANKAYA TILSIMI
Ahmet Mithat Efendi
20. ÇİNGENE
Ahmet Mithat Efendi
21. SERGÜZEŞT
Samipaşazade Sezai
22. ZEHRA
Nabizade Nâzım

23. GENÇ KIZ KALBİ
Mehmet Rauf
24. BİZE GÖRE -VE BİR SEYAHATİN NOTLARI-
Ahmet Haşım
25. SEYAHAT JURNALİ
Âli Bey
26. GÖNÜL BİR YEL DEĞİRMENİDİR SEVDA ÖĞÜTÜR
Hüseyin Rahmi Gürpınar
27. HAZAN BÜLBÜLÜ
Hüseyin Rahmi Gürpınar
28. AŞK-I MEMNU
Halit Ziya Uşaklıgil
29. KÜRK MANTOLU MADONNA
Sabahattin Ali
30. LEVAYİH-İ HAYAT -HAYATTAN SAHNELER-
Fatma Aliye
31. İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN
Sabahattin Ali
32. KUYUCAKLI YUSUF
Sabahattin Ali
33. HENÜZ 17 YAŞINDA
Ahmet Mithat Efendi
34. DEĞİRMEN
Sabahattin Ali

35. SIRÇA KÖŞK

Sabahattin Ali

36. YENİ DÜNYA

Sabahattin Ali

37. KAĞNI

Sabahattin Ali

38. EYLÜL

Mehmet Rauf

39. HALAS -KURTULUŞ-

Mehmet Rauf

40. GUREBAHANE-İ LAKLAKAN -GARİBAN LEYLEKLER EVİ-

Ahmet Haşim

41. SES

Sabahattin Ali

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 41

"...Saza vuran eli yavaşladı, gözleri kapandı, boğazı gerildi ve yüzü kırmızılaştı. Biz hayretle onu seyrederken, ince dudaklarının arasından beyaz dişler göründü ve delikanlı aya hitap eder gibi şarkısına devam etti:

Ayın şavkı vurur sazım üstüne,
Söz söyleyen yoktur sözüm üstüne
Gel ey hilâl kaşım, dizim üstüne,
Ay bir yandan, sen bir yandan sar beni."

Sabahattin Ali (1907-1948)

İstanbul Muallim Mektebi'ni 1928'de bitirdi. Yozgat'ta ortaokul öğretmenliği yaptıktan sonra Maarif Vekâleti'nin açtığı sınavı kazanarak 1928'de Almanya'ya gitti. İki yıl Potsdam ve Berlin'de öğrenim gördü; Aydın'da ve Konya'da Almanca öğretmenliği yaparken siyasi gerekçelerle tutuklandı. 3 ay Aydın'da ve 1 yıl da Konya ve Sinop cezaevlerinde yattı. Çıktıktan sonra Ankara'da Almanca öğretmenliği, Ankara Devlet Konservatuarı'nda çevirmenlik, öğretmenlik ve dramaturgluk yaptı. 1945'te bakanlık emrine alındı. 1946'da İstanbul'a gitti.

Aynı yıl Aziz Nesin'le haftalık mizah gazetesi *Markopaşa*'yı çıkarmaya başladı. Burada yayımlanan pek çok yazısı soruşturmaya uğradı. 4 aylık mahkûmiyetin ardından 1948'de kamyonla taşımacılığa başladı. Sürekli izlenmekten duyduğu tedirginlikle kamyonuyla Kırklareli'nden Bulgaristan'a kaçmak istedi ve bu sırada öldürüldü. Mezarının nerede olduğu halen bilinmemektedir.

Edebiyata *Çağlayan*, *Servetifünun*, *Resimli Ay*, *Yedi Meşale*, *Varlık* gibi dergilerde şiir, öykü ve eleştiri yazılarıyla başladı. İlk romanı *Kuyucaklı Yusuf* (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940) ve *Kürk Mantolu Madonna* (1943) izledi. Yapıtlarında kendi haline bırakılmış Anadolu insanını, köy-kent çelişmesini, ağır ekonomik koşullar altında ölen, öldüren, hapsilere düşen insanları ele aldı. Karakterlerini, toplumsal yapının kendinden kaynaklanan çatışmalara yönelerek anlatmasıyla gerçekçi edebiyat akımımızın öncülerinden oldu.

Pek çok türde ürün veren Sabahattin Ali'nin öyküleri s... bir önem taşır. 60'ı aşkın öyküsü *Değirmen* (1935), *Kağrı* (1936), *Yeni Dünya* (1943), *Sırça Köşk'te* (1947) kitaplaşmıştır. Sal... in yapıtlarına Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdür...

9 786257 070492

7 TL